

LISÄNTYKÄÄ JA TÄYTTÄKÄÄ MAA
PERHESUUNNITTELU KATOLISEN KIRKON MUKAAN

Karoliina Rauhio-Pokka
Maaliskuu 2021
Systemaattisen teologian maisterintutkielma

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta	Laitos – Institution Systemaattinen teologia	
Tekijä – Författare Karoliina Rauho-Pokka		
Työn nimi – Arbetets titel Lisääntykää ja täyttäkää maa: Perhesuunnittelu katolisen kirkon mukaan		
Oppiaine – Läroämne Teologinen etiikka ja sosiaalietiikka		
Työn laji – Arbetets art Maisterintutkielma	Aika – Datum Maaliskuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal 50
Tiivistelmä – Referat <p>Tässä maisterintutkielmassani tarkastelen, millaisiin moraalisiin ja opillisiin argumentteihin katolinen kirkko vetoaa perustellessaan kantansa perhesuunnitteluun. Olen rajannut tarkasteluni keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kielloon ja luonnolliseen perhesuunnitteluun. Perhesuunnittelulla tarkoitetaan parien ja yksilöiden toimintaa, jolla he pyrkivät tietoisesti ja tavoitteellisesti vaikuttamaan syntyvien lasten lukumäärään ja ajoitukseen. Ainoa katolisen kirkon moraalisesti hyväksymä perhesuunnittelun menetelmä on luonnollinen perhesuunnittelu. Se torjuu keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn, jolla se tarkoittaa kaikkia nykyaikaisia ehkäisymenetelmiä. Lähteinäni käytän katolisen kirkon virallisia ja sitovia perhesuunnittelua koskevia kannanottoja Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen (1962–1965) jälkeen.</p> <p>Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon taustalla on katolinen ihmis- ja avioliittokäsitys, joiden perusta on luomisteologinen. Katolisen kirkon mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen mieheksi ja naiseksi. Hän asetti avioliiton heidän välilleen ja antoi heille lisääntymiskäskyn. Avioliiton luonnollinen päämäärä on suvun jatkaminen, jolloin jokaisen avioliitossa tapahtuvan yhdynnän tulee olla avoin uuden elämän alkamiselle. Avioliitossa tapahtuva suojaamaton yhdyntä on siis ainoa kirkon hyväksymä seksuaalisuuden toteuttamisen tapa. Kaikki muut tavat ovat kirkon mukaan luonnonvastaisia eli luonnollisen moraalilain vastaisia. Kirkon moraaliopetus avioliitosta perustuu luonnolliseen moraalilakiin, jolla se tarkoittaa muuttumatonta ja objektiivista eettistä normistoa, jonka jokainen ihminen kykenee tuntemaan järkensä avulla. Vaikka luonnollisen lain sisällön pitäisi periaatteessa olla kaikille ihmisille selvä, käytännössä niin ei ole, vaan kirkko joutuu vetoamaan omaan auktoriteettiinsa. Kirkon mukaan se on erehtymätön luonnollisen lain käskyjen tulkinnassa.</p> <p>Katolinen kirkko hyväksyy luonnollisen perhesuunnittelun, mikäli siihen on pätevä syy. Luonnollinen perhesuunnittelu perustuu naisen kierron tarkkailuun ja pidättäytymiseen kierron hedelmällisinä päivinä. Pätevän syyn vaatimus on seurausta katolisesta avioliittokäsityksestä, jonka valossa lisääntyminen on lähtökohta, josta poikkeamiseen tulee olla peruste. Kirkon mukaan luonnollisen perhesuunnittelun käyttäminen on moraalisesti hyväksyttävää, koska siinä yhdyntä säilyy avoimena uuden elämän alkamiselle. Toiseksi luonnollinen perhesuunnittelu vaatii seksuaalista itsehillintää, joka on kirkossa korkealle arvostettu hyve. Kirkolla on suuri huoli siitä, että ehkäisyn käyttäminen johtaa seksuaalimoraalin rapautumiseen.</p> <p>Perhesuunnittelu on ihmisoikeus, jonka myös katolinen kirkko tunnustaa, mutta se tulkitsee sen omista lähtökohdistaan käsin. Tämä näkyy siinä, että kirkko rajaa oikeuden perhesuunnitteluun ainoastaan aviopareihin. Kansainvälisessä ihmisoikeuspolitiikassa perhesuunnittelua pidetään tärkeänä erityisesti naisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, minkä vuoksi kirkon ehkäisykieltoa on kritisoitu naisten oikeuksien polkemisesta. Kirkko näkee asian toisin, koska se tarkastelee naisten oikeuksia omasta naiskäsityksestään käsin. Lisäksi katolinen kirkko vetoaa ehkäisyn torjuesaan siihen, että jotkin ehkäisymenetelmät loukkaavat lapsen oikeutta elämään, sillä kirkon opin mukaan ihmisoikeudet koskevat myös syntymättömiä lapsia.</p>		
Avainsanat – Nyckelord katolinen kirkko, luonnollinen perhesuunnittelu, ehkäisy, syntyvyyden sääntely, ihmisoikeudet		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon perusteet.....	6
2.1. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon ja sen luomisteologinen perusta	6
2.2. Luonnollinen laki moraalina perustana	9
2.3. Kirkon opetusvirka moraalina opettajana	10
2.4. Seksuaalisuus lisääntymisvelvollisuutena	12
3. Luonnollisen perhesuunnittelun moraalisuus	18
3.1. Lisääntymisvelvollisuudesta poikkeaminen	18
3.2. Luonnollisen perhesuunnittelun käsite ja menetelmät	21
3.3. Avoimuus elämälle luonnollisessa perhesuunnittelussa	25
3.4. Itsehillintä ja pidättäytyminen luonnollisen perhesuunnittelun edellytyksinä.....	27
4. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon suhteessa ihmisoikeuksiin	31
4.1. Oikeus perhesuunnitteluun	31
4.2. Ehkäisykiellon naisten oikeuksien turvaajana?	33
4.3. Abortoiva ehkäisy ja syntymättömän oikeus elämään	36
5. Yhteenveto	40
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	43
Lähteet	43
Kirjallisuus	44
Lehdistö	49
Videotallenteet	50

1. Johdanto

Perhesuunnittelu on parien tai yksilöiden toimintaa,¹ jolla pyritään vaikuttamaan syntyvien lasten lukumäärään ja ajoitukseen ennalta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Se käsittää niin pyrkimykset tulla raskaaksi kuin välttää raskaaksi tulemista, vaikka sen usein ajatellaan tarkoittavan vain jälkimmäistä. Perhesuunnittelun keinoja ovat modernit ja perinteiset raskauden ehkäisymenetelmät² sekä nykyisin myös lapsettomuushoidot, mutta ei abortti. Perhesuunnittelua lähelle tuleva käsite ”syntyvyyden säännöstely” tarkoittaa mitä tahansa menetelmää, jolla ehkäistään tai keskeytetään raskauksia. Tietoista perhesuunnittelua on harjoitettu jo 1910-luvulta lähtien, mutta käsitteenä se syntyi vasta 1960-luvun jälkeen, kun luotettavat ehkäisymenetelmät tekivät siitä aiempaa tehokkaampaa.³

Perhesuunnittelulla katsotaan olevan monia hyötyjä: se edistää suoraan naisten ja tyttöjen oikeuksia ja parantaa heidän terveyttään, hillitsee väestönkasvua sekä vähentää välillisesti köyhyyttä ja auttaa säilyttämään luonnon monimuotoisuutta. Se on myös ihmis-oikeus, jonka toteutumista edistetään kansainvälisesti.⁴ Samaan aikaan kehittyneissä maissa, joissa ehkäisykäyttöaste on korkea, on noussut kasvava huoli väestön ikääntymisestä. Lisääntyminen – oli se sitten liiallista tai liian vähäistä – onkin yksi aikamme polttavimmista kysymyksistä.

Ihmisten lisääntymiskäyttäytyminen on aina kiinnostanut myös kristillistä kirkkoa, joka on kysynyt, onko lapsiluvun rajaaminen ylipäättään luvallista ja millaisin keinoin. Perinteinen vastaus on ollut se, että lapsiluvun rajaaminen on sallittua pidättäytymällä yhdynnästä. Jo varhaiskristillisellä ajalla yhdynnän ainoana tarkoituksena pidettiin suvun jatkamista. Lisäksi ehkäisyn katsottiin vahingoittavan ihmiselämää⁵, sillä antiikin aikana abortti ja ehkäisy olivat käytännössä usein sama asia.⁶ Kirkkoisät eivät kuitenkaan puoltaneet suurperheitä vaan suo-

¹ Alun perin perhesuunnittelu ymmärrettiin pelkästään avioparien toiminnaksi, mutta avoliittojen yleistymisen jälkeen se rajattiin kaikkiin vakituisessa heteroparisuhteessa eläviin henkilöihin. Ks. Ritamies 2006, 18. Hedelmöityshoitojen myötä perhesuunnittelusta on tullut myös ilman parisuhdetta elävien yksilöiden ja samaa sukupuolta olevien parien toimintaa. Ks. Söderling 2006.

² Moderneja ehkäisymenetelmiä ovat mm. sterilisaatio, kondomi ja hormonaalinen ehkäisy, perinteisiä mm. rytmimenetelmä ja keskeytetty yhdyntä. Ks. Vuorenmaa 2011, 14.

³ Ritamies 2006, 17–18.

⁴ Hatunen 2011, 8–10.

⁵ Siitä huolimatta, että ehkäisyn (ja abortin) ajateltiin jo varhaiskirkon aikana vahingoittavan ihmiselämää, sikiötä ei pidetty persoonana. Kirkkoisä Tertullianus (n. 155–230) opetti sikiön olevan siemen, josta kerran tulee ihminen. Ks. Kalbian 2014, 41. Katolisen kirkon käsitys, jonka mukaan sikiö on persoona hedelmöityshetkestä lähtien, on lähtöisin vasta 1800-luvulta. Ks. Gudorf 2003, 68.

⁶ Ehkäisymenetelminä käytettiin antiikin aikana mm. keskeytettyä yhdyntää, rytmimenetelmää ja rohtoja. Osa rohtoista aiheutti varhaisen abortin. Ehkäisyn käyttöä tavanomaisempaa oli abortti ja vastasyntyneiden hylkääminen tai surmaaminen. Ks. MgLaren 1990, 27–28, 54. Vastasyntyneen hylkääminen tai jopa surmaaminen on ollut läpi ihmiskunnan historian yleisin lapsiluvun rajaamisen keino, koska se on ollut

sittivat pidättäytymistä sen jälkeen, kun aviopari oli saavuttanut kohtuullisen lapsimäärän. Avio- ja perhe-elämää tavoiteltavampi ihanne oli kuitenkin selibaatti.⁷ Luostarilaitoksen synnyn jälkeen selibaatin arvostus nousi, minkä vuoksi myös avioparien seksielämää pyrittiin rajoittamaan yksityiskohtaisilla säännöillä.⁸ Vasta reformaation myötä selibaatin ihannoiminen kyseenalaistettiin avioliittoa korkeampana ja hengellisempänä kutsumuksena. Reformaattorit pitivät avioliittoa ja seksuaalisuutta Jumalan lahjoina ja suurta lapsikatrasta Jumalan siunauksena.⁹

Kristikansan yksimielisyys lapsista avioliiton korkeimpana päämääränä ja ehkäisy menetelmien tuomittavuudesta alkoi rakoilla 1900-luvulle tultaessa, kun protestanttiset kirkkokunnat ja ortodoksinen kirkko hyväksyivät ehkäisy menetelmien käytön avioliitossa.¹⁰ Katolinen kirkko torjuu edelleen ehkäisyn. Sen ainoa moraalisesti hyväksymä syntyvyyden sääntelyn ja perhesuunnittelun menetelmä on luonnollinen perhesuunnittelu, joka perustuu jaksottaiseen pidättäytymiseen naisen kierron hedelmällisinä päivinä.¹¹ Kiellettyjä syntyvyyden sääntely menetelmiä ovat abortti, keskeytetty yhdyntä, naisen ja miehen väliaikainen tai pysyvä hedelmättömäksi tekeminen sekä kaikki keinotekoiset ehkäisyvälineet.¹² Lisäksi katolinen kirkko torjuu lapsettomuuden hoidossa hedelmöityshoidot silloinkin, kun käytetään puolisoiden omia sukusoluja.¹³

Tutkielmani tehtävänä on selvittää, millaisiin moraalisiin ja opillisiin argumentteihin katolinen kirkko vetoaa perustellessaan kantansa perhesuunnitteluun. Rajaan tutkielmani keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kieltoon ja luonnolliseen perhesuunnitteluun. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten kirkko perustelee kieltoaan keinotekoiseen syntyvyyden sääntelyyn?
2. Mitä kirkko tarkoittaa luonnollisella perhesuunnittelulla, ja miten se perustelee menetelmän moraalisuutta?

tehokkaampi kuin ehkäisy ja turvallisempi kuin abortti. Kristillinen kirkko on perinteisesti tuominnut kaikki kolme. Ks. Gudorf 2003, 56.

⁷ Kalbian 2014, 30–31, 41; McLaren 1990, 78–80, 84.

⁸ Salmesvuori 2006, 98, 99, 107. Keski-ikäisten rippikäsikirjojen mukaan sukupuoliyhteys oli kiellettyä esim. juhlapyhinä, paastonaikana ja tiettyinä viikonpäivinä sekä vaimon raskauden, imetyksen ja kuukautisten aikana.

⁹ Arffman 2006, 178–179, 183.

¹⁰ Anglikaaninen kirkko hyväksyi ehkäisy menetelmät ensimmäisenä 1930-luvulla. Ks. McLaren 1990, 234. Suomen evankelis-luterilainen kirkko seurasi perässä 1950-luvulla, kun se hyväksyi ehkäisyn käytön avioliitossa epäitsekäistä syistä. Ks. Ahola 2006, 248. Ortodoksinen kirkko sallii ehkäisy menetelmät, jotka eivät tuhoa jo alkanutta elämää. Lasten saamista ei kuitenkaan pitäisi kokonaan sulkea pois avioliitossa. Ks. Rakkaus, seksuaalisuus ja avioliitto 2018.

¹¹ Katolisen kirkon katekismus (lyh. KKK) 2005, 2368, 2370.

¹² Paavali VI 1968, 14.

¹³ KKK 2005, 2376–2377.

3. Millaisiin oikeuksiin kirkko vetoaa perustellessaan keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kieltoa ja puolustaessaan luonnollista perhesuunnittelua?

Sivuan myös kysymystä siitä, miten katolinen kirkko on vastannut 1960–2010-luvuilla yleisimpiin modernien ehkäisymenetelmien puolesta esitettyihin argumentteihin, joita ovat huoli ilmastonmuutoksesta, liiallisesta väestönkasvusta ja sukupuolitautilien leviämisestä.

Metodina käytän systemaattista analyysiä keskittyen käsitteiden, argumenttien ja edellytysten analyysiin.

Tutkielmani lähteinä käytän Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen (1962–1965) jälkeen ilmestyneitä katolisen kirkon opetusviran¹⁴ virallisia asiakirjoja, joissa otetaan kantaa luonnolliseen perhesuunnitteluun ja syntyvyyden säännöstelyyn. Näistä lähteistä tärkeimmät ja autoritäärisimmät ovat pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* kirkosta nykymaailmassa (1965) ja *Katolisen kirkon katekismus* (2005). Muita lähteitani ovat paavi Paavali VI:n kierto- kirje *Humanae vitae* syntyvyyden sääntelystä (1968), paavi Johannes Paavali II:n apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* kristillisen perheen tehtävästä nykymaailmassa (1981) ja paavi Franciscuksen kierto- kirje *Laudato si'* yhteisen kotimme hoitamisesta (2015) sekä Rooman kuurian aihepiiriä käsittelevät julkaisut¹⁵. Alkuperäiset asiakirjat ovat pääsääntöisesti latinankielisiä. Käytän tutkielmassani niiden virallisia suomen- tai englanninkielisiä käännöksiä.

Kirkon opetusviran kannanotot ovat katolisen kirkon normatiivista opetusta, joka sitoo kirkon jäseniä. Siksi viitataan niihin tutkielmassani yksinkertaisesti kirkon kannanottoina¹⁶ silloin, kun kirkon opetuksessa ei ole tapahtunut muutosta koko tarkasteluajanjakson aikana. Olen rajannut tarkasteluajanjakson Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen jälkeiseen aikaan kahdesta syystä. Ensinnäkin kirkolliskokousta pidetään merkittävimpana katolista kirkkoa muuttaneena tekijänä 1900-luvulla. Sen myötä kirkko nykyaikaistui ja avautui dialogiin maailman ja muiden uskontojen kanssa. Toiseksi kirkolliskokouksen jälkeen 1960-luvun lopulta lähtien voimistunut seksuaalimoraalin maallistuminen on saanut kirkon opetusviran ottamaan seksuaalieettisiin kysymyksiin aktiivisesti kantaa.¹⁷

¹⁴ Kirkon opetusviralla tarkoitetaan paavia, piispoja ja kirkolliskokouksia. Kirkon opetusviralla on Kristuksen valtuuttamana auktoriteetti opettaa sitovasti evankeliumia ja moraalialia. Ks. KKK 2005, 85, 2034–2035.

¹⁵ Käytän lähteinä Uskonopin kongregaation, Paavillisen perheneuvoston ja Paavillisen elämän akatemian julkaisuja.

¹⁶ Käytän tutkielmassani sellaisia ilmaisuja, kuten ”kirkon mukaan” ja ”kirkko opettaa”. Kirkolla tarkoitan aina katolista kirkkoa.

¹⁷ Vuola 2006, 280.

Tutkimustehtäväni on ajankohtainen ja merkittävä. Katolinen kirkko on maailman suurin kristillinen kirkkokunta, jonka moraaliopetus on periaatteessa sen jäseniä velvoittavaa,¹⁸ vaikka käytännössä monet (ainakin länsimaiset ja maallistuneet) katolilaiset tekevät moraali-kysymyksissä omat ratkaisunsa.¹⁹ Kuitenkin niissä maissa, joissa katolisella kirkolla on vankka asema, sen vaikutus yhteiskuntaan ja jopa lainsäädäntöön voi olla merkittävä. Esimerkiksi katolisessa Puolassa on yksi Euroopan tiukimpia aborttilakeja ja myös jälki-ehkäisyä on rajoitettu.²⁰ Lisäksi on hyvä muistaa, että hartaimmat katolilaiset löytyvät nykyisin Afrikasta,²¹ jossa asennoituminen ehkäisyyn on kielteisintä maailmassa.²² Katolinen kirkko on tukenut kielteisten asenteiden säilymistä siitäkin huolimatta, että väestönkasvu ja HIV:n leviäminen ovat alueella merkittäviä ongelmia.²³

Katolisen kirkon perhesuunnittelukäsitystä on tutkittu useissa tutkimuksissa eri näkökulmista. Kriittisestä näkökulmasta aihepiiriä ovat tarkastelleet muun muassa Christine E. Gudorf artikkelissaan “Contraception and Abortion in Roman Catholicism” (2003) ja Aline H. Kalbianin teoksessaan *Sex, Violence and Justice: Contraception and the Catholic Church* (2014). Katolisen perinteen sisällä aihepiiriä ovat tutkineet esimerkiksi Janet E. Smith teoksessaan *Humanae vitae: A Generation Later* (1991) ja Martin Rhonheimer teoksessaan *Ethics of Procreation and the Defence of Human Life: Contraception, Artificial Fertilization, and Abortion* (2010). Kattavaa suomenkielistä analyysiä katolisesta perhesuunnittelukäsityksestä ei ole eettisestä näkökulmasta tehty. Elina Vuola on tuonut artikkelissaan “Elämän pyhyys ja rujous: Seksiin liittyvät kysymykset katolisessa kirkossa Vatikaanin II kirkolliskokouksen jälkeen” (2006) joitain kriittisiä näkökohtia aihepiiristä esille.

Tutkielmani jakautuu kolmeen pääluvukseen, joissa kussakin käsittelen yhtä tutkimuskysymystä. Ensimmäisessä pääluvussa selvitän, mitä katolinen kirkko tarkoittaa keinotekoisella syntyvyyden säännöstelyllä sekä mikä on keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon opillinen ja moraalinen perusta. Toisessa pääluvussa tarkastelen luonnollisen perhesuunnittelun käsitettä ja sen puolesta esitettyjä argumentteja katolisessa kirkossa. Kolmannessa pääluvussa erittelen ja analysoin niitä oikeuksia, joita yksilöillä aviopuolisoina, naisina

¹⁸ KKK 2005, 2037. ”Heillä [uskovilla] on velvollisuus noudattaa kirkon laillisen auktoriteetin säätämiä määräyksiä ja säädöksiä.”

¹⁹ Esim. Yhdysvalloissa vain 23 prosenttia katolilaisista luottaa moraalikysymyksissä kirkon opetukseen ja 73 prosenttia omatuntoonsa. Ks. Gecewicz 2016.

²⁰ Puolassa jälkiehkäisytablettien saa vastaisuudessa vain reseptillä 2017.

²¹ Marshall 2016. Tutkimuksessa analysoitiin 84 maassa elävien kristittyjen sitoutumista uskontoonsa. 35 maassa selvä enemmistö kristityistä piti uskontoa tärkeänä osana heidän elämäänsä. Näistä maista 32 sijaitsee Afrikassa.

²² Lipka 2014. Nigeria, Ghana, Uganda, Kenia ja Senegal kuuluvat maailman yhdeksän ehkäisykielteisimmän valtion joukkoon.

²³ Lipka 2014.

ja lapsina katolisen kirkon mukaan on ja joihin se vetoaa torjuessaan modernit ehkäisy-
menetelmät ja perustellessaan luonnollista perhesuunnittelua.

2. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiellon perusteet

2.1. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiello ja sen luomisteologinen perusta

Katolinen kirkko tarkoittaa keinotekoisella syntyvyyden sääntelyllä jokaista tekoa, joka ”joko ennen aviollista yhtymistä, sen aikana tai sen johtaessa luonnollisiin seurauksiinsa pyrkii estämään elämän syntymisen”²⁴. Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on kirkon mukaan vastoin ihmisluontoa kolmella tavalla: ensinnäkin se antaa ihmiselle sellaisen vallan suvunjatkamiseen, mikä ei hänelle kuulu, toiseksi se rikkoo ihmisen arvokkuutta vastaan, ja kolmanneksi se estää häntä saavuttamasta ikuista autuutta. Ehkäisykiellon taustalla on siis kirkon ihmiskäsitys, joka puolestaan perustuu luomiskäsitykseen.

Katolisen ihmiskäsityksen lähtökohtana on ihmiselämän arvokkuus. Sen perusta on luomisteologinen: Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen ja kaltaisekseen (lat. *imago dei et similitudo*) mieheksi ja naiseksi. Molemmat sukupuolet ovat yhtä arvokkaita mutta erilaisia ja siksi täydentävät toisiaan. Sukupuolisuus ulottuu ihmisen ruumiiseen ja sieluun, jotka yhdessä muodostavat ihmis persoonan ykseyden. Ihminen on Jumalan luomistyön huipentuma. Kaikki muut luodut on luotu ihmistä varten, mutta ihminen on luotu Jumalaa ja hänen palvelemistaan varten. Ihmiselämän päämäärä on ikuinen autuus, jonka hän saavuttaa Jumalan armon ja hyvien tekojen avulla.²⁵

Katolisen kirkon mukaan keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn käyttäminen on kiellettyä, koska silloin ihminen ottaa Jumalalle kuuluvan määräysvallan itselleen: ”Samoin kuin ihmisellä ei ole ylipäätäänkään rajoittamatonta valtaa ruumiiseensa, hänellä ei ole sellaista valtaa suvunjatkamiskysymyksessäkään, koska sen olemukseen kuuluu sen inhimillisen elämän synnyttäminen, jonka alkulähde on Jumala.”²⁶ Ehkäisyä käyttäessään ihminen siis tekee itsestään elämän herran vastoin Jumalan tahtoa.²⁷ Kuitenkin samaan aikaan kirkko opettaa, että Jumala on suonut ihmiselle – omalle kuvalleen – osan omasta herruudestaan, jonka nojalla ihmisellä on lupa käyttää eläimiä, kasveja ja luonnonvaroja omiin tarkoituksiinsa²⁸ sekä puuttua niiden lisääntymiseen tavalla, joka ei olisi inhimillisessä suvunjatkamisessa mahdollista.²⁹ Eläinten ja ihmisten erilaista kohtelua kirkko perustelee sillä, että ihminen on

²⁴ Paavali VI 1968, 14.

²⁵ KKK 2005, 16, 343, 358, 1700, 2331–2336.

²⁶ Paavali VI 1968, 13.

²⁷ Paavali VI 1968, 13.

²⁸ KKK 2005, 2415, 2417–2418.

²⁹ Uskonopin kongregaatio 1987, 9. Sit. Johannes XXIII:n *Mater et magistra* (1961): ”Ihmiselämän jatkaminen luonnostaan uskottu persoonalliselle ja tietoiselle teolle - -. Tästä syystä ei voida käyttää sellaisia keinoja ja menetelmiä, jotka olisivat luvallisia kasvien ja eläinten elämän jatkamisessa.”

erityisyytensä ansiosta kaikkien muiden luotujen yläpuolella: ”Verrattuna maailmankaikkeuden muiden elämänmuotojen jatkamiseen ihmiselämän jatkamisella on oma erityisluonteensa, joka on lähtöisin ihmisen erityisluonteesta.”³⁰

Ihmisen erityisluonne, johon kirkko ehkäisyn torjuessaan viittaa, vaatii kuitenkin hie-
man selittämistä, sillä evoluutiobiologian ja mielen tieteiden (psykologian, kognitiotieteen ja
neurotieteen) kehityksen myötä on havaittu, että samankaltaiset biologiset ja psykologiset toi-
minnot määrittävät ihmisen toimintaa siinä missä eläintenkin. Tietoisuus, älykkyys ja kieli
eivät olekaan ihmisen erityiskykyjä, vaikka ne toki ovat eläimiin verrattuna pidemmälle
kehittyneitä.³¹ Katolisen kirkon mukaan ihminen eroaa eläimistä siinä, että vain ihmisellä on
kuolematon sielu: ”Koska ihmisruumis on olennaisesti yhtä henkisen sielun kanssa, sitä ei
voida pitää pelkkänä kudosten, elinten ja toimintojen kokonaisuutena eikä siihen voida
suhtautua samalla tavalla kuin eläinten ruumiiseen.”³² Sielun alkuperä ei ole kirkon mukaan
luonnollisessa maailmassa vaan Jumalassa, ja siksi juuri sielussaan ihminen on eniten Juma-
lan kuva. Myös ruumis on katolisen käsityksen mukaan Jumalan kuva mutta ei samalla tavalla
kuin sielu, sillä ainoastaan sielu on kuolematon. Sielu ja ruumis muodostavat yhdessä yhden
ihmisluonnon eli ihmispersoonan.³³

Katolista ihmiskäsitystä, jossa sielu ja ruumis muodostavat yhden kokonaisuuden eli
ihmispersoonan, kutsutaan nykyään komposiittimalliksi. Se on peräisin Tuomas Akvino-
laiselta (1225–1274), joka perusti käsityksensä sielun ja ruumiin suhteesta Aristoteleen (384–
322 eKr.) hylomorfiseen näkemykseen, jonka mukaan kaikki aineelliset oliot muodostuvat
kahdesta elementistä: muodosta (lat. *forma*) ja aineesta (lat. *materia*). Muoto antaa
aineelliselle kappaleelle sille ominaiset kyvyt. Tuomas Akvinolaisen mukaan sielu on
ihmisruumiin muoto, joka antaa sille ne kyvyt, jotka erottavat ihmisen eläimistä. Komposiitti-
malli on dualistisen ja materialistisen ihmiskäsityksen välimuoto. Kun komposiittimallissa
ihmispersoonaa kostuu sekä sielusta että ruumiista, dualismissa ihmispersoonaa on pelkästään
sielu, joka asuu ihmisruumiissa. Dualistisen ihmiskäsityksen perusongelma on siinä, miten
aineeton sielu ja aineellinen ruumis voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään, ja missä tämä
sielu tarkalleen ottaen sijaitsee. Tieteen kehityksen myötä henkisen mielen ja fyysikaalisen
maailman jyrkän erottelun puolustaminen on tullut entistä vaikeammaksi, mikä on johtanut
materialistisen ihmiskäsityksen suosion kasvuun. Materialismissa ihmispersoonaa on yhtä kuin
hänen ruumiinsa, jolloin yliluonnollisen sielun olemassaolo kielletään kokonaan ja mielen

³⁰ Uskonopin kongregatio 1987, 9.

³¹ Visala 2010, 257–259, 268.

³² Uskonopin kongregatio 1987, 7.

³³ KKK 2005, 363–366.

toimintojen ajatellaan perustuvan aivojen toimintaan. Materialistinen ihmiskäsitys on saanut kannatusta myös teologioiden parissa, vaikka sen hintana on ihmisen erityisyyden osittainen menettäminen (tai ainakin sitä on vaikeampi perustella). Katolinen komposiittimalli pyrkii välttämään sekä dualismin että materialismin sudenkuopat, mutta mallissa on myös heikkouksensa: korostaessaan sielun ja ruumiin ykseyttä mallin on vaikea selittää, miten kuolematon sielu voi erkaantua ruumiista kuoleman hetkellä.³⁴

Haasteistaan huolimatta komposiittimallin mukaisella ihmiskäsityksellä on suuri merkitys katolisen kirkon ehkäisykiellon näkökulmasta. Jos kirkko kannattaisi puhtaaksi viljeltyä dualistista ihmiskäsitystä, se voisi hyvin opettaa, ettei sillä ole mitään merkitystä, mitä ihminen ruumiillaan tekee, koska ruumis on toissijainen sieluun nähden. Päinvastoin kirkko kuitenkin opettaa, että ruumis on persoonan osa ja Jumalan kuva kuten sielukin.³⁵ Tästä seuraa, että ruumiiseen puuttuminen koskettaa aina koko ihmistä hänen sieluansa ja persoonansa myöten.³⁶ Siksi myös keinotekoisista syntyvyyden sääntelyä tulee arvioida siitä näkökulmasta, miten se palvelee ihmispersonan arvoa.

Kirkon mukaan keinotekoinen syntyvyyden sääntely on ihmisen ruumiin ja hänen persoonansa manipulointia ja halventamista, sillä hedelmällisyys on Jumalan luoma hyvä ominaisuus – ei sairaus, joka pitäisi parantaa tai torjua.³⁷ Lisäksi ruumiillinen hedelmällisyys ilmaisee ihmisen jumalankuvallisuutta: se jäljittelee Jumalan rakkautta, joka luo uutta elämää.³⁸ Aina raskauden alkaminen ei kuitenkaan ole toivottavaa, ja tällaisessa tilanteessa katolinen kirkko sallii luonnollisen perhesuunnittelun (eli pidättäytymisen naisen kierron hedelmällisinä päivinä), koska siinä ihmisen seksuaalisuus, ruumis ja persoona hyväksytään sellaisina, kuin ne ovat. Keinotekoisien ehkäisyn käyttäminen on päinvastoin merkki siitä, etteivät puoliset hyväksy toisiaan kokonaisuutena kaikkine ruumiinosineen ja -toimintoinen.³⁹

Ihminen on katolisen kirkon mukaan luotu Jumalan kaltaiseksi (lat. *similitudo dei*), mutta tämän saavuttaminen on mahdollista vasta tuonpuoleisuudessa. Ihmiselämän päämäärä on ikuinen autuus (lat. *beatitudo*), mikä tarkoittaa osallisuutta jumalallisesta luonnosta ja ikuisesta elämästä. Tätä päämäärää kutsutaan myös taivaaksi, jota kohti ihminen kulkee

³⁴ Visala 2010, 159–160, 167, 260–263.

³⁵ KKK 2005, 362, 364.

³⁶ Uskonopin kongregatio 1987, 7. ”- - puuttuminen ihmisruumiiseen ei vaikuta vain kudoksiin, elimiin ja niiden toimintoihin, vaan se koskettaa ihmistä itseään eri tasoilla.”

³⁷ Johannes Paavali II 1981, 28.

³⁸ KKK 2005, 2335.

³⁹ Johannes Paavali II 1981, 32.

armon ja hyvien tekojen kautta.⁴⁰ Ajatus ihmisluonnon päämäärähakuisuudesta eli teleologisuudesta pohjautuu niin ikään aristoteeliseen perinteeseen. Aristoteles ajatteli, että jokaisessa luodussa olevat mahdollisuudet (lat. *potentia*) pyrkivät toteutumaan eli aktualisoitumaan, mikä tarkoittaa luonnon täydellistymistä. Tuomas Akvinolainen sovelsi Aristoteleen ajattelun kristilliseen perinteeseen. Akvinolaisen mukaan ihmisluonnon päämäärä on täydellinen onnellisuus (lat. *beatitudo*), toisin sanoen ikuinen elämä Jumalan kanssa. Teko, joka edistää ihmisluonnon täydellistymistä, on hyvä. Täydellistymistä haittaava teko on puolestaan paha.⁴¹ Koska keinotekoinen ehkäisy on katolisen kirkon mukaan väärin, se estää ihmistä saavuttamasta lopullista päämääräänsä ilman riittävää katumusta ja parannuksen tekemistä.⁴² Kirkko myöntää, että suvun jatkamiseen voi liittyä monia haasteita, vaikeuksia ja jopa kärsimystä, mutta ikuisen elämän toivo saa vanhemmat kestämään tämän elämän koettelemukset.⁴³

2.2. Luonnollinen laki moraalin perustana

Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on katolisen kirkon mukaan luonnonvastaista, koska se on vastoin luonnollista lakia (lat. *lex naturalis*), johon katolinen moraaliopetus, myös avio-
liitosta ja perhe-elämästä, perustuu. Kirkon opetuksen mukaan on olemassa objektiivinen moraalilaki, joka on painettu luomisessa jokaisen ihmisen sisimpään (omatuntoon) ja joka ilmaisee oikean ja väärän. Moraalilaista käytetään useimmiten nimitystä luonnollinen laki. Sen keskeinen periaate kuuluu: hyvää on tehtävä ja paha vältettävä. Luonnollinen laki on kirkon mukaan muuttumaton ja yleispätevä, vaikka sitä voidaan soveltaa erilaisissa kulttuureissa eri tavoin. Se kertoo, miten ihmisen tulisi elää oman luontonsa mukaisesti.⁴⁴

Katolisen kirkon mukaan ihminen kykenee järkensä avulla erottamaan oikean ja väärän toisistaan ja tekemään moraalisia valintoja. Syntiinlankeemuksen tähden ihminen ei kuitenkaan aina välttämättä ymmärrä luonnollisen lain käskyjä ilman Jumalan armoa ja ilmoitettua lakia. Ilmoitettu laki kuuluu luonnollisen lain piiriin. Se jakautuu vanhaan ja uuteen lakiin. Vanha laki tarkoittaa Mooseksen lakia, etenkin kymmentä käskyä.⁴⁵ Uusi laki eli evankeliumin laki taas on ”luonnollisen ja ilmoitetun jumalallisen lain täydellinen maallinen muoto”⁴⁶.

⁴⁰ KKK 2005, 16, 1024, 1721.

⁴¹ Varkemaa 2017, 168–169.

⁴² Rippi-isä voi evätä synninpäästön, mikäli seurakuntalainen ei kadu ehkäisyn syntiä ja lupaa tehdä siitä parannusta. Ks. Pontifical Council for the Family 1997, 3.5.

⁴³ Paavali VI 1968, 25.

⁴⁴ KKK 2005, 1952, 1954–1958. Ks. myös Varkemaa 2017, 161–164.

⁴⁵ KKK 2005, 1954, 1960–1962, 1967.

⁴⁶ KKK 2005, 1965.

Sitä kutsutaan myös rakkauden, armon ja vapauden laiksi, koska ihminen toimii sen mukaan rakkaudesta, Jumalan armon avulla ja ilman pakkoa.⁴⁷

Luonnollisen lain raamatullinen perusta on apostoli Paavalin Roomalaiskirjeen kohta, jossa hän kirjoittaa laista, jonka pakanatkin kykenevät tuntemaan sydämessään ilman kirjoitettua lakia (Room. 1:13–15). Ensimmäisillä vuosisadoilla kirkkoisät nimesivät Paavalin mainitseman lain luonnolliseksi laiksi. Hieronymos (n. 347–420) ja Ambrosius (n. 340–397) ajattelivat luonnollisen lain olevan ihmisen sydämessä, kun taas Augustinus (354–430) paikansi sen ihmisen rationaaliseen sieluun. Luonnollinen laki ei ollut kirkkoisien keksintö, vaan sen perusta luotiin antiikin filosofiassa ja roomalaisessa oikeusajattelussa.⁴⁸

Katolisen kirkon nykyinen käsitys luonnollisesta moraalilasta vastaa pitkälti Tuomas Akvinolaisen ajattelua. Hänen mukaansa luonnollinen laki tarkoittaa järjellisen luodun eli ihmisen osallisuutta Jumalan ikuisesta laista, joka on kaikkien lakien jumalallinen alkulähde. Kaikki luodut ovat ikuisen lain alaisuudessa, mutta ainoastaan ihmisellä on järki, jonka kautta tämä kykenee tuntemaan lain sisällön. Luonnollisen lain mukaista on Akvinolaisen mukaan se, mikä on ihmisluonnon mukaista. Ihmisellä on luontaisia taipumuksia toimia tietyllä tavalla. Järki tunnistaa taipumuksen eli ihmisluonnon mukaisen asian hyväksi ja vastakohtaan pahaksi. Ihminen pyrkii esimerkiksi luonnostaan säilyttämään henkensä, jolloin luonnollisen lain käskyjä ovat velvollisuus hengissä pysymiseen ja oikeus itsepuolustukseen. Akvinolaisen mukaan jotkut luonnollisen lain käskyt ovat yhteisiä eläinten kanssa, kuten jälkeläisistä huolehtiminen, mutta ihmisellä on myös sellaisia ainutlaatuisia taipumuksia, jotka ovat ainoastaan ihmisen luonnolle ominaisia, kuten taipumus etsiä totuutta. Tällöin ainoastaan ihmistä velvoittaa luonnollisen lain käsky välttää tietämättömyyttä.⁴⁹

2.3. Kirkon opetusvirka moraalien opettajana

Katolinen moraaliopetus avioliitosta perustuu ”jumalallisen ilmoituksen valaisemaan ja rikastamaan luonnolliseen lakiin”⁵⁰. Maininta jumalallisen ilmoituksen valaisemasta luonnollisesta laista lienee tarpeen, sillä edes katolisen kirkon jäsenet eivät luonnostaan tiedä ehkäisyyn olevan väärin: esimerkiksi Yhdysvalloissa peräti 98 prosenttia seksuaalisesti aktiivisista

⁴⁷ KKK 2005, 1972.

⁴⁸ Varkemaa 2017, 159–160.

⁴⁹ Varkemaa 2017, 159–162. Keskiajalla esitettiin myös Tuomas Akvinolaisesta poikkeavia käsityksiä luonnollisesta laista. Johannes Duns Scotuksen (n. 1266–1308) ja sittemmin myös fransiskaaniin mukaan moraalilain käskyt eivät ole ihmisluonnon ja ihmisen luontaisten taipumusten vaan Jumalan tahdon mukaisia. Jumala kaikkivaltiaana päättää, millaisia käskyjä moraalilakiin kuuluu, ja hän voi niitä halutessaan muuttaa. Luonnollinen laki tarkoittaa Scotuksen mukaan ihmisen järjen kykyä tuntea oikea ja väärä ilman ilmoitettua lakia. Luonnollisen moraalitiedon edellytyksenä on se, että on olemassa sellaisia käskyjä, joita Jumala ei voi muuttaa. Scotuksen mukaan yksi tällainen käsky on olemassa: rakasta Jumalaa. Ks. Varkemaa 2017, 162–163.

⁵⁰ Paavali VI 1968, 4.

katolisista naisista käyttää ehkäisyä.⁵¹ Kirkon sisällä tilannetta on pyritty selittämään sillä, että media ja yleinen mielipide ovat johtaneet uskovia harhaan niin, etteivät he enää tunnista keinotekoista ehkäisyä synniksi.⁵² Siksi tarvitaan jumalallista ilmoitusta eli kirkon opetusta ja Raamatun ilmoitusta, jotta luonnollisen lain sisältö ymmärrettäisiin oikein.⁵³

Katolinen kirkko perustelee keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kieltoa vetoamalla kirkon opetusviran jumalalliseen auktoriteettiin.⁵⁴ Kirkon opetusviralla (lat. *magisterium*) tarkoitetaan katolisessa teologiassa paavia ja häneen yhteydessä olevia piispoja, joille Kristus on antanut erehtymättömyyden armolahjan evankeliumia ja moraalialueita koskevissa kysymyksissä. Kristus itse perusti opetusviran maanpäällisen elämänsä aikana kutsuessaan Pietarin, ensimmäisen Rooman piispan eli paavin, ja muut apostolit opetuslapsikseen, joiden seuraajia nykyinen paavi ja piispat ovat. Myös maallikot kykenevät tuntemaan totuuden Pyhän Hengen opastuksella. Tätä kykyä kutsutaan katolisessa kirkossa yliluonnolliseksi uskontajuksi (lat. *sensus fidei*).⁵⁵ Kirkko kuitenkin muistuttaa, ettei totuus aina ja välttämättä vastaa uskovien enemmistön mielipidettä, vaan juuri kirkon opetusvirka ohjaa kristittyjen uskontajua kohti totuutta.⁵⁶

Katolinen kirkko opettaa olevansa kuin äiti, johon uskovien tulee suhtautua lapsen rakkaudella ja tottelevaisuudella.⁵⁷ Monet katolilaiset luottavat kuitenkin mieluummin omaan harkintaansa, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että harva noudattaa kirkon ehkäisykieltoa.⁵⁸ Ilmiötä ei selitä pelkästään jäsenten maallistuminen, sillä myös aktiivisesti uskoaan harjoittavista katolilaisista vähemmistö pitää keinotekoista ehkäisyä moraalisesti vääränä.⁵⁹ Kirkon johdossa tilanne on tunnistettu. Paavi Paavali VI:n (1963–1978)⁶⁰ mukaan: ”- - tätä [ehkäisy]opetusta eivät kaikki ehkä voi helposti hyväksyä, sillä liian lukuisia ovat ne äänet, jotka nykyaikaisten tiedustusvälineiden vahvistamina vastustavat kirkon ääntä.”⁶¹ Kirkon johdon näkökulmasta ongelma on siis heissä, jotka vastustavat kirkon opetusta, ei kirkon opissa.

⁵¹ Jones & Dreweke 2011, 4.

⁵² Johannes Paavali II 1981, 7.

⁵³ KKK 2005, 1960, 2036.

⁵⁴ Paavali VI 1968, 4–5.

⁵⁵ KKK 2005, 91–93, 880–883, 888–890, 2034–2036.

⁵⁶ KKK 2005, 889; Johannes Paavali II 1981, 5.

⁵⁷ KKK 2005, 2037, 2040.

⁵⁸ Gudorf 2003, 70.

⁵⁹ Esim. yhdysvaltalaisista katolilaisista, jotka osallistuvat kirkon tilaisuuksiin viikoittain, vain 13 prosenttia pitää ehkäisyä moraalisesti vääränä. Vähemmän aktiivisten katolilaisten joukossa vastaava luku on 6 prosenttia. Ks. Pew Research Center 2016, 25.

⁶⁰ Vuosiluvut paavien kohdalla viittaavat heidän paaviuteensa, eivät elinaikaansa.

⁶¹ Paavali VI 1968, 18.

Katolista kirkkoa on arvosteltu siitä, että sen miespuoliset, selibaatissa elävät papit kuvittelevat olevansa avioliiton ja seksielämän parhaita asiantuntijoita,⁶² mikä näkyy siinä, ettei kirkon johto ole kelpuuttanut tieteen asiantuntijoiden ja avioparien ehkäisyyn käyttöä puoltavia näkemyksiä.⁶³ Maallikoiden lisäksi jopa osa piispoista on kyseenalaistanut kirkon keino-tekoisen syntyvyyden sääntelyn kiellon. Kun paavi Paavali VI:n kiertokirje *Humanae vitae* julkaistiin vuonna 1968, neljäntoista eri maan katoliset piispainkokoukset julkaisivat omat pastoraalikirjeensä, joiden viesti oli se, että ne katolilaiset, jotka eivät voi vilpittömästi hyväksyä kirkon ehkäisykieltoa, eivät ole syntisiä. Näin piispat antoivat enemmän painoarvoa yksittäisten ihmisten omilletunnoille kuin kirkon auktoriteetille. Lisäksi he vetosivat siihen, ettei paavin kiertokirje sisällä erehtymätöntä opetusta.⁶⁴

Yksilön omantunnon ratkaisun korostaminen ei periaatteessa ole vastoin katolisen kirkon oppia, sillä kirkon mukaan ihminen on velvollinen noudattamaan omantuntonsa varmaa ratkaisua. Toisaalta se opettaa myös, että omatunto voi päätyä väärään ratkaisuun torjuessaan kirkon auktoriteetin ja opetuksen.⁶⁵ Kysymys kuuluu, tuleeko katolilaisen noudattaa vaikkapa ehkäisykysymyksessä enemmän omantuntonsa varmaa ratkaisua vastoin kirkon oppia vai kirkon oppia vastoin omaatuntoansa. Tällaisessa ristiriitatilanteessa katolinen kirkko painottaa kirkon auktoriteetin seuraamista ohi omantunnon.⁶⁶ Kirkko ei myöskään tee eroa erehtymättömän ja ei-erehtymättömän opin välillä: uskova on velvollinen noudattamaan kirkon opetusta riippumatta siitä, onko se erehtymätöntä vai ei, koska kirkon opetusvirka opettaa aina Kristuksen arvovallalla.⁶⁷

2.4. Seksuaalisuus lisääntymisvelvollisuutena

Keinotekoisen syntyvyyden sääntelyn kiellon taustalla on katolisen kirkon käsitys avioliitosta, seksistä ja seksuaalisuudesta. Seksuaalisuus on yksi aikamme kiistellyimmistä kysymyksistä, minkä osoittaa se, ettei Maailman Terveysjärjestöllä (World Health Organization, lyh. WHO) ole virallisesti hyväksyttyä määritelmää seksuaalisuudelle, vaikka sen epäviralliseen määri-

⁶² Vuola 2006, 289.

⁶³ Paavi Johannes XXIII (1958–1963) asetti vuonna 1963 toimikunnan pohtimaan ehkäisykysymystä. Toimikunta päätyi puoltamaan ehkäisyyn sallimista, mutta katolinen kirkko ei voinut hyväksyä linjausta. Toimikuntaan kuului piispojen lisäksi aviopareja ja tieteiden asiantuntijoita. Ks. Paavali VI 1968, 5–6.

⁶⁴ Vuola 2006, 284–285; Gudorf 2003, 71.

⁶⁵ KKK 2005, 1792, 1800. Muita syitä, joiden perusteella omatunto voi päätyä väärään ratkaisuun, ovat mm. tietämättömyys Kristuksesta ja hänen evankeliumistaan sekä toisten ihmisten huono esimerkki.

⁶⁶ Gudorf 2003, 71–72.

⁶⁷ May 2003, 245, 248–249. Kirkon opetusvirka opettaa aina Kristuksen auktoriteetilla joko erehtymättömästi ja peruuttamattomasti tai autoritäärisesti ja ei-erehtymättömästi. Kirkon opetusvirka voi opettaa erehtymättömästi kahdella tavalla. Joko niin, että paavi tai ekumeeninen kirkolliskokous julistaa jonkin opinkohdan erehtymättömäksi, tai paavin johtama piispakollegio pitää yksimielisesti jotain oppia lopullisesti määriteltynä. Ensimmäinen tapaus on selkeä, mutta toinen on huomattavasti tulkinnanvaraisempi.

telmään vedotaankin usein.⁶⁸ Esimerkiksi Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) seuraa seksuaalisuuden määritelmässään WHO:n epävirallista määritelmää, jonka mukaan seksuaalisuus on ”keskeinen osa ihmisyyttä läpi elämän, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja -roolit sekä seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, läheisyyden ja lisääntymisen“⁶⁹. Lisäksi THL määrittelee seksin seksuaalista mielihyvää tuottavaksi toiminnaksi.⁷⁰

Katolisen kirkon mukaan seksuaalisuus on ihmiseen luomisessa asetettu hyvä ominaisuus, joka käsittää sukupuolen ja kyvyn lisääntyä.⁷¹ Kirkko hyväksyy vain kaksi vaihtoehtoa seksuaalisuuden toteuttamisen tapaa, jotka ovat avioliitto ja selibaatti. Selibaatti on avioliittoa arvokkaampi kutsumus – ei tosin sen tähden, että avioliitossa itsessään olisi jotain pahaa, vaan siksi, että luopuessaan avioliitosta ja seksuaalisuuden toteuttamisesta kristitty luopuu jostain suurenmoisen arvokkaasta Jumalan valtakunnan tähden.⁷² Puheet avioliiton suurenmoisuudesta ovat varsin uutta, sillä vanhastaan kristillisessä perinteessä avioliitto on nähty myönnytyksenä heikoille, jotka eivät kykene elämään pidättyvästi.⁷³ Avioliiton arvostuksesta tai sen puutteesta kertoo jotain myös se, että vasta 2010-luvulla katolinen kirkko julisti ensimmäistä kertaa avioparin yhdessä pyhäksi.⁷⁴

Avioliitto on katolisen kirkon mukaan Jumalan asettama, miehen ja naisen välinen, elinikäinen, vapaasta tahdosta solmittu ja uskollinen liitto, joka tähtää aviopuolisoiden hyvään sekä lasten synnyttämiseen ja kasvattamiseen. Kastetuille se on myös sakramentti, joka edustaa Kristuksen ja kirkon rakkaudellista yhteyttä.⁷⁵ Aviorakkauden yksi ilmenemismuoto on puolisojen välinen seksiakti, jolla on kaksi päämäärää: yhdistyminen ja uuden elämän syntyminen, eikä näitä kahta päämäärää saa erottaa toisistaan.⁷⁶ Lapset ovat kirkon mukaan avio-

⁶⁸ WHO kutsui vuonna 2002 koolle asiantuntijaryhmän, jonka tehtävänä oli määritellä sukupuolen, seksuaalisuuden ja seksuaaliterveyden käsitteet sekä seksuaalioikeudet. Asiantuntijoiden määritelmien virallistamiseksi ei ole kuitenkaan vielä löytynyt riittävää yksimielisyyttä. Siitä huolimatta WHO:n suositukset esim. lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksesta perustuvat näihin epävirallisiin määritelmiin. Ks. WHO regional Office for Europe and BZgA 2010, 17.

⁶⁹ World Health Organization 2006, 5. Suomennos minun.

⁷⁰ Seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden sanasto 2020.

⁷¹ KKK 2005, 2331.

⁷² Johannes Paavali II 1981, 16.

⁷³ Tätä mieltä oli jo kirkkoisä Origenes (n. 185–254). Ks. McLaren 1990, 78.

⁷⁴ Vuonna 2015 paavi Franciscus kanonisoi 1800-luvun Ranskassa eläneen avioparin Louis ja Zélie Martinin, jotka ovat Pyhän Jeesus-lapsen Teresan vanhempia. Ks. Her Parents s.a.

⁷⁵ Historiallisesti avioliitto hyväksyttiin seitsemän virallisen sakramentin joukkoon viimeisenä vasta vuoden 1274 Lyonin toisessa kirkolliskokouksessa, koska sen ajateltiin olevan luonnollinen instituutio. Myös Raamattua tulkittiin niin, että avioliitto oli asetettu jo ennen syntiinlankeemusta. Ks. Asikanius & Mäkinen 2017, 153–155.

⁷⁶ Jo keskiajalta lähtien kanoninen eli kirkollinen oikeus edellytti, että avioliittosopimuksen voimaantulo vaati puolisojen välisen sukupuoliyhteyden (lat. *consummatio*). Sen lisäksi vaadittiin avioliittolupaus, jonka tuli perustua vapaaehtoiselle suostumukselle kahden todistajan läsnä ollessa. Sukupuoliyhteys vahvisti tällaisen tahdonilmauksen. Ks. Asikanius & Mäkinen 2017, 154.

liiton paras lahja ja aviopuolisoiden välisen ykseyden näkyvä merkki. Lahjoittaessaan uuden elämän aviopari toimii Luoja-jumalan työtovereina ja toteuttaa lähetystehtäväänsä.⁷⁷ Lapsettomuuden kirkko näkee onnettomuutena. Lapsettomuudesta kärsiviä aviopuolisoita se kehottaa kääntymään Herran ristin puoleen sekä osoittamaan jalomielisyyttä adoptoimalla lapsia tai suorittamalla vaativia palveluksia toisilleen.⁷⁸

Lisääntyminen on kirkon mukaan avioparille uskottu velvollisuus ja tehtävä, joka perustuu Jumalan luomisessa antamaan käskyyn: “Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa - -.” (1. Moos. 1:28)⁷⁹ Juutalaisesta perinteestä poiketen lisääntymiskäskyn täyttäminen ei edellytä kirkon mukaan sitä, että jokaisen pitäisi olla avioliitossa ja hankkia biologisia jälkeläisiä,⁸⁰ sillä naimattomat voivat olla hengellisiä vanhempia muille kristityille.⁸¹ Aviosäädystä elävien osalta lisääntymiskäsky tarkoittaa kirkon mukaan sitä, että jokaisen avioliitossa tapahtuvan yhdynnän tulee olla avoin uuden elämän alkamiselle, minkä vuoksi keinotekoinen syntyvyyden sääntely on kielletty.⁸² Lisäksi keinotekoinen ehkäisy on vastoin seksuaalisuuden yhdistämistarkoitusta. Avioseksi on katolisen käsityksen mukaan kokonaisvaltaista itsensä antamista. Jos puoliset käyttävät ehkäisyä, he eivät anna itseään toiselle kokonaan, sillä seksuaalisuus, johon kuuluu hedelmällisyys, on osa ihmisen persoonaa.⁸³

Suvun jatkamisen ja yhdistämisen lisäksi seksuaalisuudella on katolisen kirkon mukaan myös iloa ja nautintoa tuova ulottuvuus aviopuolisoiden elämässä. Arvon antaminen seksuaaliselle nautinnolle on uutta kirkon historiassa, sillä aina 1900-luvulle saakka nimenomaan seksuaalista nautintoa pidettiin seksin moraalisenä ongelmana. Tämä johtui muun muassa siitä, ettei miehen ja naisen välistä suhdetta pidetty molemminpuolisena ja tasa-arvoisena. Seksi nähtiin lähinnä miehen himona naisen ruumista kohtaan.⁸⁴ Nykyisin kirkko tunnistaa paremmin naisen seksuaalisen halun ja opettaa, etteivät aviopuolisot tee väärin nauttiessaan tai tavoitellessaan nautintoa seksissä, kunhan se tapahtuu kohtuullisuuden rajoissa.⁸⁵ Mitä kohtuullisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan, sitä ei erikseen määritellä. Koska kirkon seksikäsitys on hyvin yhdyntäkeskeinen, herää kysymys, onko seksuaalinen nautinto sallittua yhdynnän ulkopuolella ja millä tavalla. Ainakin miehen siemensyöksy naisen emättimen

⁷⁷ KKK 2005, 1660–1664, 2335; Paavali VI 1968, 8–9, 11–12; *Gaudium et spes* 1965, 50.

⁷⁸ KKK 2005, 2374, 2379.

⁷⁹ *Gaudium et spes* 1965, 50.

⁸⁰ McLaren 1990, 78. Juutalaisuudessa avioliittoa pidettiin uskonnollisena velvollisuutena lisääntymiskäskyn perusteella. Kristittyjen parissa niin ei enää ollut.

⁸¹ Johannes Paavali II 1981, 16.

⁸² Paavali VI 1968, 3, 11, 14.

⁸³ KKK 2005, 2370; Johannes Paavali II 1981, 32. Ks. tämän tutkielman luku 2.1.

⁸⁴ Gudorf 2003, 67.

⁸⁵ KKK 2005, 2362.

ulkopuolella on kirkon mukaan moraalinen vastaista,⁸⁶ mutta miten on naisen orgasmin laita. Monilla naisilla on vaikeuksia nauttia seksistä pelkästään yhdynnässä: tutkimuksen mukaan vain noin puolet naisista saa tavallisesti orgasmin yhdynnässä, kun miehillä vastaava luku on yli yhdeksänkymmentä prosenttia.⁸⁷ Naisen orgasmi on jäänyt kirkon virallisessa opetuksessa varsin vähäiselle huomiolle, sillä se on ollut enemmän kiinnostunut miehen siemensyöksystä, mikä on johdonmukainen seuraus siitä, että se näkee seksuaalisuuden lisääntymisenä. Naisen orgasmi on jopa ongelmallinen kirkon ehkäisyopetuksen näkökulmasta, sillä – toisin kuin siemensyöksyllä – naisen orgasmilla ei ole suoraa yhteyttä lisääntymiseen.

Ainoa poikkeus, jossa keinotekoinen ehkäisy voisi olla mahdollinen, on raiskaus. Tätä mieltä ovat ainakin Yhdysvaltojen katoliset piispat, jotka sallivat maan katolisissa sairaaloissa jälkiehkäisy⁸⁸ tarjoamisen raiskauksen uhreille sillä perusteella, että uhrilla täytyy olla mahdollisuus itsensä puolustamiseen raiskauksen mahdollista seurausta eli raskautta vastaan.⁸⁹ Piispainkokouksen linjaus on ainakin periaatteessa sopusoinnussa katolisen seksuaalimoraalin kanssa: koska raiskauksessa on kysymys väkivallasta, jälkiehkäisy⁹⁰ käyttäminen ei riko seksuaalisuuden tarkoitusta vastaan, vaan sitä voidaan pitää itsepuolustuksena.⁹¹ Täten piispainkokous vetoaa luonnollisen lain käskyyn, jonka mukaan yksilöllä on velvollisuus hengissä säilymiseen ja oikeus itsensä puolustamiseen.⁹² Katolisen kirkon virallinen opetus kuitenkin torjuu jälkiehkäisy⁹³, koska jälkiehkäisy⁹³ katsotaan aiheuttavan varhaisen abortin.⁹² Yhdysvaltojen piispainkokous korostaa, että se sallii ainoastaan sellaiset jälkiehkäisy⁹³ menetelmät, jotka eivät vahingoita hedelmöittynyttä munasolua. Alkion turvallisuus varmistetaan testaamalla nainen ennen jälkiehkäisy⁹³ antamista, jotta hedelmöittyminen ei ole vielä tapahtunut.⁹³ Luotettavaa tutkimusta, joka kertoisi heti yhdynnän jälkeen, onko hedelmöittyminen tapahtunut vai ei, ei kuitenkaan ole olemassa. Joissain katolisissa sairaaloissa

⁸⁶ Paavali VI 1968, 14.

⁸⁷ Kontula & Miettinen 2016. FINSEX-kyselytutkimuksessa selvitettiin eri-ikäisten suomalaisnaisten orgasmikokemuksia vuosina 1971–2015. Kyselytutkimuksen mukaan naisten vaikeudet saada orgasmeja yhdynnässä ovat lisääntyneet 2000-luvulla, vaikka naisen seksuaalisuudesta on tullut aiempaa hyväksyttävämpää. Syitä on haettu niin lisääntyneistä mielenterveysongelmista kuin kiireisestä elämänrytmistä.

⁸⁸ Jälkiehkäisy⁹³ tarkoitetään raskauden ehkäisyä yhdynnän jälkeen, mutta ennen alkion kiinnittymistä kohtuun. Ks. Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

⁸⁹ United States Conference of Catholic Bishops 2009, 36.

⁹⁰ Kalbian 2014, 105.

⁹¹ Ks. tämän tutkielman luku 2.2.

⁹² Pontifical Academy for Life 2000. Tosiasiassa mikään jälkiehkäisy⁹³menetelmä ei keskeytä raskautta. Ks. Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017. Katolinen kirkko on eri mieltä, koska sen mukaan hedelmöittyneen munasolun kiinnittymisen kohtuun estävät ehkäisy⁹³menetelmät ovat abortteja. Ks. tämän tutkielman luku 4.3.

⁹³ United States Conference of Catholic Bishops 2009, 36.

käytetään ovulaatiotestiä. Jos naisella on ovulaatio, on mahdollista, että hedelmöittyminen on tapahtunut, jolloin jälkiehkäisyä ei tarjota.⁹⁴

Katolista kirkkoa on arvosteltu siitä, ettei se ota seksuaalieettisessä opetuksessaan huomioon nykyaikaista tieteellistä käsitystä ihmisen seksuaalisuudesta, vaan se vetoaa itsepintaisesti omaan tulkintaansa yleispätevästä ja muuttumattomasta luonnollisesta moraalilaista. Tosiasiassa kirkko on historian varrella muuttanut näkemyksiään monia kertoja tieteen tulosten ja uuden tiedon pohjalta. Jopa luonnollisesta laista teologeilla on ollut erilaisia tulkintoja.⁹⁵ Esimerkiksi sen jälkeen, kun munasolu löydettiin 1800-luvulla, kirkko alkoi opettaa, että ihmiselämä alkaa hedelmöityshetkestä. Aiemmin se oli opettanut, että sikiö saa sielun vasta 40–80 päivää hedelmöityksestä.⁹⁶ Tuorein esimerkki kirkon opin muuttumisesta on kuolemantuomio. Vuonna 2018 Uskonopin kongregaatio julkaisi kirjeen, jossa se muutti katekismuksen kohtaa 2267, joka käsittelee kuolemantuomiota. Aiemmin katolinen kirkko oli sallinut kuolemantuomion, mikäli syyllisen henkilöllisyys ja vastuullisuus oli täysin selvitetty ja kuolemantuomio oli ainoa keino suojella sivullisten elämää.⁹⁷ Uudessa muotoilussa kuolemantuomio torjutaan kokonaan. Huomion arvoista on se, ettei kongregaatio mainitse luonnollista lakia sanallakaan, vaan se perustelee muutosta kasvaneella ymmärryksellä, uudella tiedolla ja jopa yleisellä mielipiteellä. Kongregaation mukaan pastorit ja Jumalan kansa vastustavat kuolemantuomiota laajasti.⁹⁸

Esimerkit osoittavat, että katolinen kirkko on myös valmis uudistamaan käsityksiään. Seksuaalieettisissä kysymyksissä se on kuitenkin ollut hyvin haluton muuttamaan linjaansa, mikä saattaa johtua siitä, että kirkko joutuisi tekemään todella ison linjamuutoksen. Kuolemantuomiotapauksessa kirkon tarvitsi ainoastaan tiukentaa linjaansa: kun se aiemmin opetti, että kuolemantuomio on mahdollinen poikkeustapauksissa, nyt se opettaa, ettei kuolemantuomio ole koskaan mahdollinen. Ehkäisyn kohdalla tilanne on siltä osin erilainen, että kirkko opettaa ehkäisyn olevan aina ja kaikissa tilanteissa väärin.⁹⁹ Tällaisesta äärikannasta on hyvin vaikea liikkua enää mihinkään suuntaan ilman, että kirkko joutuisi myöntämään, että se on erehtynyt, mikä olisi kova isku sen auktoriteetille.

Katolinen kirkko korostaa siis voimakkaasti seksuaalisuutta osana ihmisen persoonaa ja olemusta, mutta samaan aikaan se rajaa hyvin voimakkaasti tapaa, jolla ihminen voi toteuttaa seksuaalisuuttaan. Kirkko torjuu paitsi keinotekoisien syntyvyyden säännöstelyn myös esi-

⁹⁴ Kalbian 2014, 106.

⁹⁵ Ks. tämän tutkielman luku 2.2. ja viite 49.

⁹⁶ Vuola 2006, 287; Gudorf 2003, 68.

⁹⁷ KKK 2005, 2267.

⁹⁸ Congregation for the Doctrine of the Faith 2018.

⁹⁹ KKK 2005, 14–16.

aviollisen seksin, homoseksuaalisuuden, keinotekoisen lisääntymisen ja masturbaation,¹⁰⁰ koska ne ovat luonnonvastaisia, ja koska niissä seksuaalisuutta harjoitetaan kirkon näkökulmasta joko väärässä paikassa (avioliiton ulkopuolella) tai väärällä tavalla (muuten kuin suojaamattomassa yhdynnässä).

¹⁰⁰ Vuola 2006, 279, 282–285.

3. Luonnollisen perhesuunnittelun moraalisuus

3.1. Lisääntymisvelvollisuudesta poikkeaminen

Useissa katolisen kirkon virallisissa asiakirjoissa korostetaan vanhempien vastuullisuutta lisääntymistehtävässään.¹⁰¹ Ajatus vastuullisesta vanhemmuudesta ei ole katolinen keksintö, vaan se syntyi perhesuunnittelun yleistymisen myötä 1900-luvun alkupuolella Euroopassa. Vastuullisen vanhemmuuden perusajatus on se, että jokainen lapsi saa syntyä tähän maailmaan toivottuna.¹⁰² Katolinen käsitys vastuullisesta vanhemmuudesta ei sisällä ajatusta toivotuista ja ei-toivotuista lapsista, sillä kirkon mukaan avioliittoon syntyvä lapsi on aina Jumalan lahja ja siunaus.¹⁰³ Kirkko määrittelee vastuullisen vanhemmuuden omista lähtökohdistaan käsin.

Kirkon mukaan vastuullinen vanhemmuus ”ilmenee psyykkisten, taloudellisten, psykologisten ja sosiaalisten edellytysten suhteen joko harkitussa ja auliissa päätöksessä kasvattaa runsaslukuinen perhe tai vakavin perustein ja asianmukaisesti moraalilakia kunnioittaen tehdyssä päätöksessä välttää kulloisellakin hetkellä tai jopa määrättömäksi ajaksi uuden lapsen syntymää”¹⁰⁴. Vastuullinen vanhemmuus tarkoittaa siis sitä, että avioparin tulisi päättää vastuullisesti ja harkiten lasten hankinnasta. Käytännössä kuitenkin kirkko edellyttää perusteltuja syitä ainoastaan lapsiluvun rajaamiseen. Tämä johtuu siitä, että lisääntyminen on avioparin velvollisuus, josta he voivat poiketa vain, jos heillä on siihen pätevä syy.¹⁰⁵ Lasten saaminen on lähtökohtaisesti myönteinen asia: “Raamattu ja kirkon traditio näkevät monilapsisissa perheissä merkin Jumalan siunauksesta ja vanhempien auliudesta.”¹⁰⁶

Päteviä syitä syntyvyyden sääntelyyn ovat kirkon mukaan esimerkiksi terveydelliset ja taloudelliset syyt, mutta tarkkaa ja kaikenkattavaa listaa se ei anna, vaan päätös jätetään pariskunnan omantunnon ratkaistavaksi.¹⁰⁷ Kirkko kuitenkin muistuttaa, että oikea omatunto ankkuroituu Jumalan lakiin ja on kuuliainen kirkon opetusviralle, joka Jumalan lakia oikein tulkitsee.¹⁰⁸ Vanhempien vastuullisuus ilmenee siinä, että he noudattavat moraalilakia.¹⁰⁹ Näin

¹⁰¹ Ks. KKK 2005, 2367; Paavali VI 1968, 10; *Gaudium et spes* 1965, 50.

¹⁰² Ritamies 2006, 18, 143. Perhesuunnittelun yleistymisen taustalla oli monia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä, kuten kaupungistuminen, lasten koulunkäynnin yleistyminen ja lasten aseman paraneminen sekä vanhemmuuden muutos. Kiinnostus lasten kasvatukseen ja vanhemmuuteen heräsi 1800-luvun lopulla. Esimerkiksi äitiys oli siihen asti nähty lähinnä lasten synnyttämisenä, mutta nyt hyvä äiti olikin sellainen, joka hoivaa ja kasvattaa lapsiaan sekä luo onnellisen kodin. Ks. Ritamies 2006, 49, 57–58.

¹⁰³ KKK 2005, 2378. Ks. myös tämän tutkielman luku 2.4.

¹⁰⁴ Paavali VI 1968, 10.

¹⁰⁵ KKK 2005, 2368.

¹⁰⁶ KKK 2005, 2373.

¹⁰⁷ KKK 2005, 2368; Paavali VI 1968, 16; *Gaudium et spes* 1965, 50.

¹⁰⁸ *Gaudium et spes* 1965, 50.

¹⁰⁹ Paavali VI 1968, 10.

suljetaan pois se mahdollisuus, että aviopari voisi omaantuntoonsa vedoten turvautua kirkon kieltämiin perhesuunnittelun menetelmiin. Ainoastaan luonnolliset perhesuunnittelun menetelmät ovat luvallisia.¹¹⁰

Sen lisäksi, että aviopuolisoilla tulee olla pätevä syy syntyvyyden sääntelyyn, heidän tulee myös katolisen kirkon mukaan tarkkailla sydäntään itsekkäiden motiivien varalta.¹¹¹ Koska lapset ovat kirkon mukaan avioliiton suurin siunaus, syntyvyyden sääntelyssä piilee aina itsekkyyden vaara. Osa katolisista piispoista nosti tämän huolen esiin 1900-luvun alkupuolella, kun katolisessa kirkossa käytiin keskustelua siitä, tulisiko luonnollista perhesuunnittelua virallisesti hyväksyä vai ei. Osa piispoista varoitti perhesuunnittelun johtavan itsekkyyteen ja oman nautinnon tavoitteluun. Toisten mielestä se tuli sallia. Tilanne ratkesi lopulta vuonna 1951, kun paavi Pius XII (1939–1958) antoi siunauksensa luonnolliselle perhesuunnittelulle, kunhan siihen oli vakava syy.¹¹²

Huomion arvoista on se, että katolinen kirkko painottaa syntyvyyden sääntelyn oikeutuksen arvioinnissa aviopuolisoiden henkilökohtaisia, terveyteen ja sosioekonomiseen tilanteeseen liittyviä syitä, eikä se ota lainkaan kantaa siihen, ovatko esimerkiksi ilmastomuutos tai ylikansoittuminen riittäviä syitä syntyvyyden sääntelyyn. Ilmastomuutos ja väestönkasvu ovat aikamme suurimpia haasteita, jotka vaikuttavat toinen toisiinsa. Väestönkasvu lisää ihmiskunnan ilmastopäästöjä ja pahentaa köyhyyttä alueilla, joissa jo valmiiksi niukat resurssit joudutaan jakamaan entistä isommalle joukolle. Perhesuunnittelun avulla voidaan hidastaa väestönkasvua, kun syntyvyys laskee.¹¹³

Katolinen kirkko on perinteisesti suhtautunut hyvin kriittisesti väestönkasvupuheisiin ja siihen, että väestönkasvun ja ympäristön rappeutumisen välillä olisi jokin selkeä yhteys. Gudorfin mukaan katolinen kirkko on vasta 1990-luvulta lähtien ottanut ympäristökriisin paremmin tosissaan.¹¹⁴ Vielä vuonna 1981 paavi Johannes Paavali II (1978–2005) väitti kiertokirjeessään *Familiaris consortio*, että jotkut ekologit ja tulevaisuustutkijat liioittelevat väestönkasvun aiheuttamaa uhkaa elämänlaadulle.¹¹⁵ Hän myös kritisoi rikkaiden maiden ihmisten haluttomuutta lasten hankintaan:

Huomiomme arvoinen on myös se seikka, että niin kutsutun kolmannen maailman maissa perheiltä usein puuttuu sekä henkiinjäämiseen välttämättömiä asioita – kuten ruoka, työ, asunto, lääkkeet – että perusvapauksia. Rikkaimmissa maissa puolestaan ylenpalttinen hyvinvointi ja kulutusmentaliteetti,

¹¹⁰ KKK 2005, 2370.

¹¹¹ KKK 2005, 2368. ”Aviopuolisot voivat pätevistä syistä haluta pidemmän väliajan lastensa siirtämiselle. Heidän tulee tarkkailla, johtuuko heidän toiveensa sokeasta itsekkyydestä vai vastaako se vastuullisen vanhemmuuden hedelmällisyyttä.”

¹¹² Noonan 1986, 443–446.

¹¹³ Närhi & Wetzler-Karlsson 2011, 25–26, 31.

¹¹⁴ Gudorf 2003, 65.

¹¹⁵ Johannes Paavali II 1981, 30.

joihin paradoksaalista kyllä liittyy tietty ahdistus ja epävarmuus tulevaisuudesta, riistävät aviopuolisoilta jalomielisyyden ja rohkeuden uuden ihmiselämän synnyttämiseksi. Siten elämää ei useinkaan pidetä siunauksena vaan vaarana, jolta täytyy puolustautua.¹¹⁶

Edellä paavi tekee terävän huomion rikkaimpien ja köyhimpien maiden välisestä erosta: rikkaiden maiden ihmiset, joilla olisi parhaimmat edellytykset tarjota lapsille riittävä hyvinvointi, koulutus ja terveydenhuolto, näkevät helpommin lapset uhkana kuin köyhien maiden ihmiset, joilta nämä edellytykset tyystin puuttuvat. Paavin mukaan ylenpalttinen hyvinvointi ja kulutus sekä niihin liittyvä epävarmuus ja ahdistus ovat vieneet rikkaiden maiden ihmisiltä jalomielisyyden ja rohkeuden lasten hankintaan.

On totta, että syntyvyys on korkeinta alueilla, joilla taloustilanne on heikko.¹¹⁷ Korkea syntyvyys ei kuitenkaan välttämättä ole seurausta köyhien ihmisten suurperhehaaveista vaan olosuhteiden sanelemasta pakosta. Suurta lapsimäärää suositaan, koska lapset ovat työvoimaa ja vanhuuden turva.¹¹⁸ YK:n väestörahasen (United Nations Population Fund, UNFPA) arvon mukaan kehittyvissä maissa jopa 217 miljoona naista haluaisi välttää raskauden, mutta heillä ei ole siihen luotettavia ja turvallisia perhesuunnittelun menetelmiä.¹¹⁹ Vauriilla alueilla syntyvyys puolestaan laskee, mikä on tutkijoille pienoinen arvoitus, sillä eläinkunnassa yksilöt lisääntyvät yleensä sitä runsaammin mitä enemmän resursseja on saatavilla.¹²⁰ Länsimaissa syntyvyys hidastui ja kääntyi laskuun kaupungistumisen, lasten koulunkäynnin yleistyksen sekä lapsikuolleisuuden vähenemisen myötä. Kaupungeissa lapsilla ei ollut enää työtä samalla tavalla kuin maaseudulla, eikä heitä voinut koulunkäynnin vuoksi lähettää kotoa pois työtä tekemään. Lapsista aiheutuvat kulut kasvoivat, joten vanhemmille syntyi halu rajata lapsilukua.¹²¹

Edeltäjistään poiketen paavi Franciscus (2013–) on ottanut tiukasti kantaa ympäristönsuojelun puolesta ja todennut ihmisten vääristyneestä luontosuhteesta seuraavasti: ”Olemme kasvaneet ajattelemaan, että olemme sen [luonnon] omistajia ja hallitsijoita, joilla on valta riistää sitä.”¹²² Mitään uutta hän ei kuitenkaan ole tuonut kirkon niin kutsuttuun väestöpolitiikkaan. Perinteisesti kirkko on lähestynyt väestönkasvusta johtuvia ongelmia esittämällä ratkaisuiksi muun muassa maatalouden kehittämistä ja resurssien oikeudenmukaista jaka-

¹¹⁶ Johannes Paavali II 1981, 6.

¹¹⁷ Saharan eteläpuolisessa Afrikassa syntyy eniten lapsia maailmassa: 4,6 lasta naista kohden. Ks. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division 2019, 2.

¹¹⁸ Canning et al. 2015, 12–16.

¹¹⁹ Family Planning 2020.

¹²⁰ Rotkirch et al. 2017, 21–22. Alhaista syntyvyyttä on pyritty selittämään erilaisilla teorioilla. Ks. Rotkirch et al. 2017, 21–24.

¹²¹ Ritamies 2006, 143.

¹²² Franciscus 2015, 2.

mista.¹²³ 1990-luvun puolivälissä se oli jopa enemmän huolissaan syntyvyyden laskusta kuin väestönkasvusta.¹²⁴ Paavi Franciscus on jatkanut samoilla linjoilla. Hänen mukaansa ympäristökriisin ratkaisemiseksi tarvitaan tuotanto-, kulutus- ja elämäntapojen perusteellista muutosta,¹²⁵ mutta rikkaat maat syyttävät mieluummin ongelmista köyhien maiden väestönkasvua:

Köyhien ongelmien ratkaisemisen ja toisenlaisen maailman sijasta jotkut tyytyvät ehdottamaan syntyvyyden vähentämistä. - - Se, että syytetään väestönkasvua eikä joidenkin äärimmäistä valikoivaa kulutuskäyttäytymistä, on tapa välttää ongelmien kohtaamista. Niin pyritään oikeuttamaan nykyistä jakomallia, jossa vähemmistö uskoo oikeudekseen kuluttaa mittakaavassa, jota on mahdotonta yleistää -
-¹²⁶

Paavi on oikeassa siinä, ettei syntyvyyden säännöstely yksin ratkaise ympäristökriisiä. Itse asiassa väestönkasvu ei edes johdu siitä, että ihmiset lisääntyisivät enemmän kuin ennen, vaan siitä, että he pysyvät hengissä pidempään kuin ennen.¹²⁷ Sitä paitsi siellä, missä väestönkasvu on suurinta, päästöt henkilöä kohden ovat tällä hetkellä pienimmät.¹²⁸ Väestönkasvua merkitävämpi ongelma onkin talouskasvu, joka on historiallisesti kulkenut käsi kädessä luonnonvarojen kulutuksen kanssa. Toisaalta talouskasvua pidetään välttämättömänä hyvinvoinnin, köyhyyden vähentämisen ja jopa ympäristöongelmien ratkaisemisen näkökulmasta. Aikamme yksi polttavimmista kysymyksistä onkin se, miten saavutetaan talouskasvu ilman ympäristökuorman kasvua.¹²⁹

3.2. Luonnollisen perhesuunnittelun käsite ja menetelmät

Luonnollinen perhesuunnittelu on katolisen kirkon ainoa moraalisesti hyväksymän syntyvyyden sääntelyn menetelmä, joka perustuu ajoittaiseen pidättäytymiseen naisen kierron hedelmällisinä päivinä. Se poikkeaa luonnollisesta ehkäisystä, joka pitää sisällään keskeytetyn yhdynnän ja jonka rinnalla voidaan käyttää myös hormonittomia ehkäisyvälineitä, kuten kondomia.¹³⁰ Sen sijaan luonnollisessa perhesuunnittelussa raskautta vältetään *ainoastaan pidättäytymällä* yhdynnästä,¹³¹ ja sitä voidaan käyttää myös raskaaksi tulemiseen.¹³² Hedelmällis-

¹²³ Ks. esim. Paavillinen perheneuvosto 1995, 16–19; Paavali VI 1968, 23; *Gaudium et spes* 1965, 86.

¹²⁴ Paavillinen perheneuvosto 1995, 12. ”Yksi väestön vanhenemisen vakavista seurauksista on vaara sukupolvien välisen solidaarisuuden rikkoutumisesta. Tämä voi johtaa sukupolvien väliseen todelliseen taisteluun taloudellisista voimavaroista. Eutanasiakeskustelu kuuluu ehkä näiden ristiriitailanteiden seurauksiin.”

¹²⁵ Franciscus 2015, 23.

¹²⁶ Franciscus 2015, 50.

¹²⁷ Vuonna 2018 ensimmäistä kertaa maailman historiassa yli 65-vuotiaiden määrä ylitti alle 5-vuotiaiden määrän. Jo nyt puolet maailman ihmisistä elää valtioissa, joiden hedelmällisyysluku alittaa väestön uusiutumisasiirajan, joka on 2,1. Ks. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division 2019, 1–2.

¹²⁸ Närhi & Wetzler-Karlsson 2011, 31.

¹²⁹ Vaden et al. 2019, 3–5, 11. Talouskasvun ja ympäristön kuormituksen välisen korrelaation katkaisemista kutsutaan ”irtikytkennäksi”. Vadenin ja kumppaneiden mukaan irtikytkentä ei tällä hetkellä täysin toteudu edes Suomessa.

¹³⁰ Freundl et al. 2010, 114; Pallone & Bergus 2009, 147.

¹³¹ Pallone & Bergus 2009, 147.

ten päivien selvittämiseksi käytetään joko rytmi- eli kalenterimenetelmää tai hedelmällisyystietoisuuteen perustuvia menetelmiä, joita ovat lämpötilametri, ovulaatiometri ja symptomaterminaalinen menetelmä. Menetelmiin pohjautuvat teknologiset ratkaisut, kuten hedelmällisyystietokoneet ja -sovellukset, auttavat hedelmällisen vaiheen tunnistamisessa.¹³³ Lisäksi synnytyksen jälkeen voi käyttää laktationaalinen amenorrea -menetelmää (LAM).¹³⁴

Luonnollinen perhesuunnittelu edellyttää ymmärrystä naisen kehosta, kuukautiskierrosta ja hedelmällisyydestä. Ennen 1800- ja etenkin 1900-lukua naisen hedelmällisyyden kestosta ja ajoituksesta kierron eri vaiheissa tiedettiin hyvin vähän, vaikka niitä oli yritetty selvittää jo antiikin ajoista lähtien. Filosofin Maimonides (1135–1204) oli tietävästi ensimmäinen, joka päätteli oikein naisen olevan hedelmällisimmillään kierron keskivaiheilla. Kun tietämys lisääntymisen biologiasta alkoi merkittävästi lisääntyä 1800-luvulta lähtien, sitä ryhdyttiin 1900-luvulla hyödyntämään rytmi- ja hedelmällisyystietoisuuteen perustuvien ehkäisymenetelmien kehittämisessä.¹³⁵

Rytmi- eli kalenterimenetelmä (ts. varmat päivät) on yksi vanhimmista ehkäisymenetelmistä.¹³⁶ Ensimmäinen nykyaikaiseen tietoon naisen hedelmällisyydestä perustava rytmi- menetelmä kehitettiin 1920-luvulla, kun saatiin selville, että ovulaatio tapahtuu yleensä kerran kierrossa 14 päivää ennen kuukautisten alkamista. Rytmimenetelmässä hedelmällinen aika, jolloin yhdyntää tulee välttää, lasketaan siis kierron oletetun pituuden perusteella, mikä tekee siitä varsin epävarman ehkäisymenetelmän kuukautiskierron vaihtelun vuoksi.¹³⁷ Vain joka kymmenellä naisella ovulaatio tapahtuu kierron 14. päivän kohdalla, vaikka kuukautiskierto olisi säännöllinen.¹³⁸ Ohjeenmukaisella käytöllä rytmimenetelmän ehkäisyteho (kuinka monta naista sadasta tulee vuoden käytön aikana raskaaksi) on 0,1–9, tyypillisellä käytöllä 25.¹³⁹ Standard Days Method on perinteisen rytmimenetelmän 2000-luvun alussa kehitetty moderni ja paranneltu versio.¹⁴⁰ Sen ehkäisyteho on ohjeenmukaisella käytöllä 4,8–5 ja tyypillisellä käytöllä 12.¹⁴¹

¹³² Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.

¹³³ Freundl et al. 2010, 114–115.

¹³⁴ Pallone & Bergus 2009, 153–154.

¹³⁵ Freundl et al. 2010, 114.

¹³⁶ McLaren 1990, 27. Rytmimenetelmää käytettiin tietävästi jo antiikin aikana. Se oli kuitenkin varsin tehoton menetelmä, koska ihmisillä oli silloin virheellinen käsitys naisen kierron hedelmällisistä ja hedelmättömistä vaiheista.

¹³⁷ Freundl et al. 2010, 114–116.

¹³⁸ Saloranta & Heikinheimo 2019, 50.

¹³⁹ Pallone & Bergus 2009, 149.

¹⁴⁰ Freundl et al. 2010, 116–117.

¹⁴¹ Freundl et al. 2010, 119; Pallone & Bergus 2009, 149.

Rytmimenetelmä tai niin sanotut varmat päivät samaistetaan usein luonnolliseen perhesuunnitteluun.¹⁴² Rytmimenetelmä on kuitenkin vain yksi luonnollisen perhesuunnittelun menetelmä, jota katolinen kirkko ei edes nykyisin suosittelen epävaraman ehkäisytehon vuoksi. Kirkko puoltaa hedelmällisyystietoisuuteen perustuvia menetelmiä, jotka eivät vaadi säännöllistä kuukautiskiertoa.¹⁴³ Näiden menetelmien kehittämisessä katolisilla ajattelijoilla ja tieteentekijöillä on ollut merkittävä rooli.

Lämpötilametodi on hedelmällisyystietoisuuteen perustuvista ehkäisymenetelmistä vanhin. Sen kehitti katolinen pappi Wilhelm Hillebrand vuonna 1935. Metodi perustuu naisen aamulämpöjen mittaamiseen ja kirjaamiseen. 1860-luvulta lähtien on tiedetty naisen kehon lämpötilan vaihtelevan kierron eri vaiheissa, ja 1900-luvun alkupuolella saatiin selville, että lämpö nousee ovulaation aikana.¹⁴⁴ Aamulämmön päivittäinen mittaaminen vaatii omistautumista ja suurta tarkkuutta: aamulämpö tulee mitata aina samaan aikaan ja samasta paikasta, sillä kehon lämpötila nousee ovulaation aikana vain 0,3–0,6 astetta. Virheen mahdollisuus on suuri, sillä muutkin tekijät, kuten lääkitys, sairastuminen ja huonosti nukuttu yö, voivat vaikuttaa kehon lämpötilaan.¹⁴⁵ Osalla naisista lämpötila ei nouse lainkaan ovulaation aikana. Lämpötilametodin avulla ei voida myöskään ennakoida ovulaation tapahtumahetkeä, sillä lämpötila nousee vasta, kun munasolu on jo irronnut. Koska miehen sperma voi säilyä toimintakykyisenä naisen elimistössä jopa viisi päivää, yhdynnästä tulee metodin ohjeiden mukaan pidättäytyä kuukautisten alkamisesta aina siihen saakka, kunnes lämpötilan noususta (ovulaatiosta) on kulunut kolmesta neljään päivään. Käytännössä vain puolet kierron päivistä on niin sanottuja varmoja päiviä.¹⁴⁶ Lämpötilametodin ehkäisyteho on ohjeenmukaisella käytöllä 0,4 ja tyypillisellä käytöllä 24.¹⁴⁷

Ovulaatiometodi tai toiselta nimeltään Billingsin ovulaatiometodi on ollut käytössä 1960-luvulta lähtien. Metodien kehitti katolinen lääkäri John Billings. Metodissa naisen hedelmällisyyttä arvioidaan kohdunkaulan erittämän liman määrän ja laadun perusteella. Lima-muutoksista kierron eri vaiheissa on tiedetty 1830-luvulta lähtien. Ovulaatiometodi vaatii lämpötilametodin tavoin käyttäjältään pitkäjänteisyyttä ja tarkkuutta. Billingsin ovulaatio-

¹⁴² Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017; Freundl et al. 2010, 115; Vuola 2006, 284.

¹⁴³ Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.

¹⁴⁴ Freundl et al. 2010, 115.

¹⁴⁵ Saloranta & Heikinheimo 2019, 50; Freundl et al. 2010, 117, 120; Pallone & Bergus 2009, 151–152.

¹⁴⁶ Pallone & Bergus 2009, 152.

¹⁴⁷ Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

metodin rinnalle on kehitetty yksinkertaisempi TwoDay Method.¹⁴⁸ Ovulaatiometodin ehkäisyteho on ohjeenmukaisella käytöllä 0.5–3.5 ja tyypillisellä käytöllä 10.5–22.3.¹⁴⁹

Symptotermiinalinen menetelmä on ovulaatio- ja lämpötilametodin yhdistelmä. Menetelmässä seurataan myös muita kehon merkkejä, kuten kohdunkaulan muutoksia ja rintojen arkuutta. Symptotermiinalista menetelmää pidetään yleensä varmempana menetelmänä kuin lämpötila- ja ovulaatiometodia yksinään, ja se on ollut käytössä 1960–1970-luvuilta lähtien.¹⁵⁰ Symptotermiinalisen menetelmän ehkäisyteho vaihtelee suuresti tutkimuksissa. Ohjeenmukaisella käytöllä sen ehkäisytehoksi on saatu 0,4–1,3, tyypillisellä käytöllä 1,8–20.¹⁵¹

Hedelmällisten päivien kartoittamiseen voidaan käyttää apuna teknologisia apuvälineitä, joita on kehitetty 1970-luvulta lähtien. Markkinoilla on laitteita ja kännykkäsovelluksia, joista osa perustuu rytmimenetelmään, osa hedelmällisyystietoisuuteen perustuviin menetelmiin ja osa niiden yhdistelmään. Rytmimenetelmiin perustuvat laitteet ja sovellukset laskevat hedelmällisen ajan aiempien kiertojen pituuden perusteella. Käyttäjä voi yleensä merkitä myös omia havaintojaan laitteelle. Hedelmällisyystietoisuuteen perustuvat laitteet (ts. hedelmällisyystietokoneet) mittaavat esimerkiksi aamulämpöä (lämpötilametodi). Mittaustuloksen perusteella laite kertoo käyttäjälleen, onko tämä kyseisenä päivänä hedelmällinen vai ei.¹⁵²

Laktationaalinen amenorrea -menetelmää (LAM) voidaan käyttää synnytyksen jälkeen. LAM on täysimetyksen ovulaatiota estävään vaikutukseen perustuva luonnollinen ehkäisy menetelmä. Sen ehkäisyteho on 2, mikäli kolme kriteeriä täyttyy: ensinnäkin synnytyksestä on enintään kuusi kuukautta, toiseksi naisen kuukautiset eivät ole vielä alkaneet, ja kolmanneksi nainen täysimettää¹⁵³ vauvaansa.¹⁵⁴

Luonnollisia perhesuunnittelun menetelmiä yhdistää se, että niiden ehkäisyteho riippuu käyttäjän huolellisuudesta.¹⁵⁵ Onnistuneen käytön edellytyksiä ovat motivaatio, sitoutuminen menetelmään, vakaa parisuhde ja pariskunnan välinen yhteistyö sekä asiantuntijalta saatu ohjaus menetelmän käyttämiseen.¹⁵⁶ Puutteellinen ohjaus sekä vaikeudet oppia ja luottaa

¹⁴⁸ Freundl et al. 2010, 115, 117.

¹⁴⁹ Pallone & Bergus 2009, 149.

¹⁵⁰ Freundl et al. 2010, 115, 117.

¹⁵¹ Freundl et al. 2010, 115, 119; Pallone & Bergus 2009, 153.

¹⁵² Pallone & Bergus 2009, 117–118.

¹⁵³ Täysimetyksellä tarkoitetaan menetelmässä sitä, että vauva saa vähintään 90 prosenttia ravinnostaan maidosta. Lisäksi naisen tulee imettää vauvaa päivisin vähintään neljän ja öisin vähintään kuuden tunnin välein. Ks. Pallone & Bergus 2009, 153.

¹⁵⁴ Pallone & Bergus 2009, 153.

¹⁵⁵ Saloranta & Heikinheimo 2019, 50.

¹⁵⁶ Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017; Pallone & Bergus 2009, 149.

luonnolliseen perhesuunnitteluun taas haittaavat menetelmän käyttöä.¹⁵⁷ Useimpien luonnollisen perhesuunnittelun menetelmien noudattaminen vaatiikin runsaasti harjoittelua, ja käyttövirheen vaara on suuri.¹⁵⁸ Tästä syystä luonnollista perhesuunnittelua voidaan suositella ainoastaan naisille, joille raskaus on hyväksyttävä vaihtoehto.¹⁵⁹ Epävarman ehkäisytehonsa vuoksi luonnollisesta perhesuunnittelusta käytetään toisinaan nimitystä ”Vatikaanin rulletti”¹⁶⁰.

Luonnollisella perhesuunnittelulla on myös hyviä puolia keinotekoiisiin menetelmiin verrattuna. Ensinnäkin se on edullista tai jopa ilmaista. Toiseksi sillä ei ole haitta- ja sivuvaikutuksia.¹⁶¹ Ainakin joka kolmas nainen kokee hormonaalisesta ehkäisystä johtuvaa halukkuuden alenemista ja mielialavaihtelua, mutta tutkimusnäyttö näistä haitoista on edelleen niukkaa.¹⁶² Todennettujen sivu- ja haittavaikutusten esiintyvyys on varsin vähäistä.¹⁶³ Naiselle, joka ei pysty tai halua käyttää hormonaalista ehkäisyä, luonnollinen perhesuunnittelu voi olla hyvä vaihtoehto. Muita hormonittomia vaihtoehtoja ovat esimerkiksi kondomi ja kuparikierukka, joista jälkimmäinen on selvästi luonnollista perhesuunnittelua luotettavampi menetelmä. Luotettava ehkäisy voi parantaa seksuaalista halukkuutta ja elämänlaatua, kun ei tarvitse pelätä ei-toivottua raskautta.¹⁶⁴ Kolmanneksi luonnollinen perhesuunnittelu vaatii molempien puolisoitten vastuunkantoa ja yhteistyötä. Usein ehkäisy jää vain naisen vastuulle.¹⁶⁵

3.3. Avoimuus elämälle luonnollisessa perhesuunnittelussa

Katolinen kirkko sallii luonnollisen perhesuunnittelun mutta kieltää keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn, vaikka niillä on sama päämäärä ja tarkoitus (raskauden välttäminen). Päämäärä ei katolisen kirkon mukaan ratkaise teon moraalisuutta, sillä on olemassa tekoja, jotka ovat aina pahoja riippumatta hyvistä aikomuksista. Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on yksi tällainen itsessään ja kaikissa tilanteissa paha teko.¹⁶⁶ Luonnollisen perhesuunnittelun moraa-

¹⁵⁷ Esim. Yhdysvalloissa luonnollista perhesuunnittelua käyttävien osuus aviopareista on pudonnut 1950-luvun jälkeen 22 prosentista 11 prosenttiin. Merkittävä syy pudotukseen on se, että ihmiset kokevat menetelmien opettelemisen vaikeana. Suurimmalla osalla lääkäreistä ei ole riittävää asiantuntemusta menetelmien käytöstä. Moni nainen ei myöskään luota menetelmien tehoon. Ks. Pallone & Bergus 2009, 147–148.

¹⁵⁸ Freundl et al. 2010, 120.

¹⁵⁹ Saloranta & Heikinheimo 2019, 50; Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

¹⁶⁰ Vuola 2006, 284.

¹⁶¹ Pallone & Bergus 2009, 150.

¹⁶² Saloranta & Heikinheimo 2019, 45.

¹⁶³ Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

¹⁶⁴ Saloranta & Heikinheimo 2019, 45. Kuparikierukan ehkäisyteho on ohjeenmukaisella käytöllä 0,6, tyypillisellä käytöllä 0,8.

¹⁶⁵ Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

¹⁶⁶ Paavali VI 1968, 14. Muita moraalisesti pahoja tekoja ovat esim. viattoman tahallinen tappaminen (esim. abortti), masturbaatio ja raiskaus. Ks. May 2003, 254. Ks. myös tämän tutkielman luku 2, jossa olen eritellyt syyt, joiden perusteella katolinen kirkko torjuu keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn.

lisuus taas riippuu kirkon mukaan tilanteesta: se voi olla väärin silloin, kun avioparin syyt syntyvyyden sääntelyyn ovat itsekkäitä.¹⁶⁷

Luonnollisen perhesuunnittelun ja keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn moraalinen ero ei ole menetelmien luonnollisuudessa tai keinotekoisuudessa – torjuuhan katolinen kirkko monia sellaisiakin asioita, jotka ovat luonnollisia, ja hyväksyy sellaisia, jotka ovat keinotekoisia. Esimerkiksi keskeytetty yhdyntä on luonnollinen ehkäisy menetelmä, jonka katolinen kirkko torjuu moraalin vastaisena.¹⁶⁸ Keinotekoinen ruuan ja juoman antaminen on puolestaan esimerkki toiminnasta, jonka kirkko sallii, ja jota se jopa vaatii henkilölle, joka ei kykene itse syömään tai juomaan.¹⁶⁹ Luonnollisen ja luonnottoman raja ei muutenkaan ole aina kovin selkeä, vaan se on vaihdellut ajan kuluessa.¹⁷⁰

Ratkaiseva ero luonnollisen perhesuunnittelun ja keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn menetelmien välillä on katolisen kirkon mukaan se, että ainoastaan luonnollinen perhesuunnittelu on luonnollisen moraalilain mukaista. Luonnollisen lain mukaan jokaisen avioliitossa tapahtuvan yhdynnän ”tulee olla avoin inhimillisen elämän jatkamiselle”¹⁷¹. Luonnollisessa perhesuunnittelussa tämä ehto kirkon mukaan täyttyy, vaikka sitä käytetään syntyvyyden sääntelyyn. Kysymys kuuluu, miten luonnollinen perhesuunnittelu voi olla avoin elämän jatkamiselle samaan aikaan, kun aviopari pyrkii sen avulla välttämään raskautta. Avoimuus saattaisi viitata luonnollisen perhesuunnittelun epävarmaan ehkäisytehoon, mutta näin ei ole, sillä katolinen kirkko nimenomaan korostaa, että luonnollinen perhesuunnittelu on ”yhtä varma, tai jopa varmempi, menetelmä kuin esim. e-pilleri”¹⁷². Vaikka väite ei pidäkään paikkansa,¹⁷³ olennaista on se, että katolinen kirkko puoltaa luonnollista perhesuunnittelua vetoamalla sen ehkäisytehoon. Herää kysymys, millä perusteella luonnollinen perhesuunnittelu on avointa elämälle, mutta keinotekoinen syntyvyyden sääntely taas ei.

Katolisen kirkon mukaan vaatimus avoimuudesta elämän jatkamiselle ei ole este luotettavalle syntyvyyden sääntelylle, mikäli ei käytetä hedelmöittymistä suoranaisesti torjuvia keinoja, joita keinotekoiset ehkäisy menetelmät sen mukaan ovat:

¹⁶⁷ Ks. tämän tutkielman luku 3.1.

¹⁶⁸ Paavali VI 1968, 14.

¹⁶⁹ Uskonopin kongregaatio 2007. Uskonopin kongregaatio perustelee kantansa vetoamalla jokaiselle ihmiselle kuuluvaan ihmisarvoon.

¹⁷⁰ Esim. sukupuolten välinen epätasa-arvo oli vielä sata vuotta sitten yhtä luonnollinen asia kuin tasa-arvo on meille nyt. Naisen alisteista asemaa pidettiin luonnollisena muun muassa siitä syystä, että hänet oli luotu miehen kylkiluusta. Ks. Ritamies 2006, 46.

¹⁷¹ Paavali VI 1968, 11.

¹⁷² Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.

¹⁷³ Luonnollisen perhesuunnittelun ehkäisyteho on tosiasiallisesti kondomin luokkaa (naisen ja miehen kondomin ehkäisyteho on ohjeenmukaisella käytöllä 2–5, tyypillisellä käytöllä 18–21), eikä se yllä hormonaalisen ehkäisyyn, sterilisaation taikka kierukan tasolle. Ks. Saloranta & Heikinheimo 2019, 46–48.

Kirkko pysyy uskollisena itselleen ja opetukselleen, kun se pitää aviopuolisille luvallisena hedelmättömien jaksojen huomioon ottamista, vaikka se samalla hylkää aina luvattomina suoranaisesti hedelmöitystä vastustavien keinojen käytön, vaikka se johtuisikin syistä, jotka vaikuttavat luvallisilta ja vakavilta. Näiden kahden tapauksen välillä on todellisuudessa huomattava ero: edellisessä aviopuolisot käyttävät oikeutetusti hyväkseen luonnon järjestystä, jälkimmäisessä he vastustavat sitä pyrkien välttämään elämän syntymisen järjestyksen luonnollista toteutumista.¹⁷⁴

Luonnollinen järjestys viittaa luonnolliseen moraalilakiin. Hedelmöittymistä vastustavat keinot ovat luonnollisen järjestyksen (ts. luonnollisen moraalilain) vastaisia, koska ne manipuloivat kehon normaaleja toimintoja ja erottavat suvunjatkamisen yhdynnästä.¹⁷⁵ Luonnollisessa perhesuunnittelussa sitä vastoin aviopari toimii luonnollisen järjestyksen puitteissa ja sitä hyödyntäen.¹⁷⁶ Koska jokainen yhdyntä ei muutenkaan johda raskauden alkamiseen, aviopari voi kirkon mukaan käyttää tätä tietoa hyväkseen ajoittamalla yhdynät kierron hedelmättömiin vaiheisiin.¹⁷⁷ On kuitenkin vaikea käsittää, minkä takia keinotekoisista syntyvyyden sääntelyä ei voisi yhtä hyvin nähdä luonnollisen järjestyksen hyödyntämisenä: keinotekoiset ehkäisy menetelmät perustuvat luonnollisen perhesuunnittelun tavoin tietoon lisääntymisen biologiasta ja naisen kuukautiskierrosta. Mikään keinotekoinen ehkäisy menetelmä ei myöskään ole sataprosenttisen varma,¹⁷⁸ jolloin voisi ajatella, että tietty avoimuus ”inhimillisen elämän jatkamiselle” toteutuu riippumatta menetelmästä. Varsinkin jos aviopari käyttää keinotekoisia ehkäisyä katolisen kirkon edellyttämistä vakavista syistä, on vaikea nähdä moraalista eroa sen ja luonnollisen perhesuunnittelun välillä.

3.4. Itsehillintä ja pidättäytyminen luonnollisen perhesuunnittelun edellytyksinä

Luonnollinen perhesuunnittelu perustuu pidättäytymiseen, joka vaatii itsehillintää.¹⁷⁹ Itsehillintä kuuluu kohtuullisuuden hyveen alle, joka on yksi neljästä kardinaalihyveestä eli moraalisisista hyveistä. Hyve-etiikka on velvollisuusetiikan ohella katolisen moraaliteologian perusta. Hyve (lat. *virtus*) tarkoittaa ihmisen sielussa olevaa pysyvälouenteista tilaa tai taipumusta, joka ohjaa ihmistä toimimaan oikein. Kohtuullisuuden hyve (lat. *temperantia*) hillitsee nautinnonhalua ja ruumiin viettejä niin, että ne pysyvät järjen ohjauksessa.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Paavali VI 1968, 15.

¹⁷⁵ Ks. tämän tutkielman luku 2.

¹⁷⁶ Paavali VI 1968, 16. ”[K]irkko on luonnollisesti valmis kehottamaan ja suosittamaan inhimillisen ymmärryksen hyväksi käyttämistä toiminnassa, joka näin läheisesti liittyy järjellisen ihmisen Luojaansa, mutta se korostaa, että tämä täytyy tehdä Jumalan säätämää asioiden järjestystä kunnioittaen.”

¹⁷⁷ Paavali VI 1968, 11.

¹⁷⁸ Ks. Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

¹⁷⁹ Paavali VI 1968, 21.

¹⁸⁰ KKK 2005, 1803, 1809. Ks. myös Varkemaa 2017, 164, 170–171.

Kohtuullisuuden hyveestä sukupuolielämässä käytetään katolisessa kirkossa nimitystä siveys.¹⁸¹ Sen vastakohta on siveettömyys, jolla kirkko tarkoittaa ”väärin suuntautunutta seksuaalista halua tai seksuaalisen nautinnon väärää käyttöä”¹⁸². Luonnollinen perhesuunnittelu ilmentää katolisen kirkon mukaan siveyden hyvettä, keinotekoinen syntyvyyden puolestaan siveettömyyttä.¹⁸³ Siveettömyyden piiriin kuuluvat myös esimerkiksi masturbaatio, porno, homoseksuaalisuus ja esiaviolliset suhteet.¹⁸⁴

Seksuaalinen itsehillintä on katolisessa kirkossa korkealle arvostettu hyve, mikä näkyy esimerkiksi naimattomuuden ihanteessa ja pappien selibaatissa.¹⁸⁵ Kirkon historiassa on myös ollut aikoja, jolloin jopa avioliitossa eläviltä kristityiltä on vaadittu pidättäytymistä.¹⁸⁶ Siksi onkin mielenkiintoista, että nykyinen katolinen kirkko vaatii avioparilta vakavaa syytä ajoittaiselle pidättäytymiselle (siis luonnolliselle perhesuunnittelulle). Syy lienee siinä, että luonnollisen perhesuunnittelun varsinaisena tavoitteena on syntyvyyden sääntely eikä itsehillinnän harjoittaminen. Vaikka kirkko tunnustaakin nykyisin seksuaalisen nautinnon arvon, sen perinteinen käsitys, jossa seksi ilman lisääntymistarkoitusta on nähty tuomittavana, vaikuttaa edelleen.¹⁸⁷

Luonnollisen perhesuunnittelun näkökulmasta olennainen kysymys on se, onko kaikilla ihmisillä samanlaiset edellytykset itsehillintään. Seksuaalinen halu on hyvin yksilöllistä, ja se vaihtelee suuresti eri ikäryhmissä ja erilaisissa elämäntilanteissa.¹⁸⁸ Katolisen kirkon mukaan pidättäytyminen ”näyttää epäilemättä monista vaikealta tai jopa mahdottomalta noudattaa”¹⁸⁹. Kovalla työllä ja lujilla päätöksillä Jumalan armon apuun turvautuen itsensä täydellinen hallitseminen on kuitenkin kenelle tahansa mahdollista. Yksilöä ei kuitenkaan tule jättää yksin, vaan yhteiskunnan ja tiedonvälityksen vastuulla on kirkon mukaan siveellisyyttä edistävän ilmapiirin luominen.¹⁹⁰

Itsehillintä on katolisen kirkon mukaan avioliiton parhaaksi: se syventää puolisoiden keskinäistä rakkautta, jalostaa heitä ihmisinä, helpottaa perhe-elämän haasteiden ratkaisemista

¹⁸¹ KKK 2005, 2337, 2339, 2341.

¹⁸² KKK 2005, 2351. ”Seksuaalinen nautinto on moraalisesti vääristynyttä silloin, kun sitä etsitään irrotettuna sen elämästä antavasta ja rakkautta lisäävästä päämäärästä.”

¹⁸³ *Gaudium et spes* 1965, 51.

¹⁸⁴ KKK 2005, 2352–2359.

¹⁸⁵ Naimattomuus Jumalan valtakunnan tähden on avioliittoa arvokkaampi kutsumus. Ks. Johannes Paavali II 1981, 16.

¹⁸⁶ Renessanssiaikana ajateltiin, että myös maallikoiden tulisi noudattaa askeettista elämäntapaa. Kanoniseen oikeuteen laadittiin määräyksiä, joiden tarkoituksena oli vähentää aviopuolisoiden seksuaalista kanssakäymistä ja nautintoa. Ks. Arffman 2006, 176.

¹⁸⁷ Ks. tämän tutkielman luku 2.4. ja 3.1.

¹⁸⁸ Huttunen 2018.

¹⁸⁹ Paavali VI 1968, 20.

¹⁹⁰ Paavali VI 1968, 17, 21–22.

ja antaa vanhemmille eväitä lastensa kasvatukseen.¹⁹¹ Lisäksi ajoittainen pidättäytyminen voi katolisen kirkon mukaan parantaa puolisoiden seksielämää ja kannustaa heitä löytämään vaihtoehtoisia tapoja ilmaista hellyyttä. Puolisot myös oppivat ottamaan toisensa paremmin huomioon ilman, että he vain seuraavat omia halujaan.¹⁹² Luonnollisen perhesuunnittelun myönteisistä vaikutuksista parisuhteeseen ja seksielämään on jonkin verran tutkimusnäyttöä. Vuonna 2015 tehdyssä kyselytutkimuksessa Euroopassa ja Yhdysvalloissa yli puolet vastanneista oli kokenut seksielämänsä ja parisuhteensa parantuneen luonnollisen perhesuunnittelun käytön myötä. Enemmistö oli myös saanut menetelmän käytöstä apua lastensa seksuaalikasvatukseen. Vain kymmenen prosenttia vastanneista oli kokenut luonnollisen perhesuunnittelun vahingoittaneen parisuhdettaan ja reilu kaksikymmentä prosenttia ei ollut täysin tyytyväinen seksielämäänsä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että suurin osa kyselyyn vastanneista oli avioliitossa (89 %), korkeasti koulutettuja (73 %) ja hyvätuloisia (65 %).¹⁹³

Ihannekuvan rinnalle katolinen kirkko nostaa myös pidättäytymisen varjopuolen: ”Missä taas intiimi avioelämä lakkaa, siellä puolisoiden uskollisuus ja lasten etu voivat usein joutua vaaraan ja kärsiä vahinkoa - -.”¹⁹⁴ Pidättäytymisen vaarana on lankeaminen uskottomuuden syntiin. Huoli oli tuttu jo keskiajalla: silloin ajateltiin, ettei puolisoiden kuulunut kieltäytyä seksistä, koska muuten toinen joutuisi tyydyttämään tarpeensa synnillisellä tavalla.¹⁹⁵ Ilmeinen vaara ei kuitenkaan oikeuta kirkon mukaan turvautumista keinotekoiseen syntyvyyden sääntelyyn.

Katolisen kirkon mukaan keinotekoinen syntyvyyden sääntely on siveettömyyttä, joka avaa portin myös muuhun siveettömyyteen: aviolliseen uskottomuuteen ja yleiseen seksuaalimoraalin rapautumiseen.¹⁹⁶ Modernit ehkäisymenetelmät ovat toden totta mahdollistaneet seksuaalisen vapauden lisääntymisen länsimaissa viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi suomalaiset solmivat ensimmäisen seksuaalisen suhteensa keskimäärin jo 17-vuotiaina, mutta saavat ensimmäisen lapsensa vasta kolmikymppisinä. Tehokkaan ehkäisyn seurauksena parisuhteen solmimisen ja lasten saamisen välinen yhteys on heikentynyt ja lapseton aika parisuhteessa pidentynyt.¹⁹⁷ Lisäksi avoliitot ja muut vaihtoehtoiset suhdemuodot ovat vallanneet alaa, jolloin avioliittoja solmitaan yhä harvemmin ja yhä vanhempina

¹⁹¹ Paavali VI 1968, 20–21.

¹⁹² Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.

¹⁹³ Unseld et al. 2017, 2–5.

¹⁹⁴ *Gaudium et spes* 1965, 51.

¹⁹⁵ Salmesvuori 2006, 103.

¹⁹⁶ Paavali VI 1968, 17.

¹⁹⁷ Rotkirch et al. 2017, 19–21.

kaikkialla Euroopassa.¹⁹⁸ Toisaalta ehkäisyvälineiden vaikutusta ihmisten seksuaalisen käyttäytymiseen ei tulisi myöskään ylikorostaa. Esiaviollisia suhteita on ollut jo kauan ennen moderneja ehkäisymenetelmiä. Suomessa 1800-luvun loppupuolella oli tavallista, että morsian oli raskaana naimisiin mennessään, ja joillain alueilla jopa yli kymmenen prosenttia lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Suomalaiset solmivat ensimmäisen avioliittonsa keskimäärin yli 30-vuotiaina. Avioliittoja solmitaan jatkuvasti vähemmän: esim. vuonna 2010 solmittiin yli 30 000 avioliittoa, vuonna 2019 enää reilu 22 000. Ks. Solmittujen avioliittojen määrä väheni edelleen 2020. Vastaava kehitys on nähtävissä myös muissa Euroopan maissa. Ks. Eurostat 2020.

¹⁹⁹ On arvioitu, että jopa neljäkymmentä prosenttia esikoisista syntyi seitsemän kuukautta häiden jälkeen. 1880-luvun Helsingissä 17 prosenttia lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella, kaikista lapsista noin 9 prosenttia. Ks. Ritamies 2006, 37, 204.

4. Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kieltö suhteessa ihmisoikeuksiin

4.1. Oikeus perhesuunnitteluun

Vapaaehtoinen perhesuunnittelu määriteltiin ihmisoikeudeksi ensimmäisen kerran vuonna 1968 YK:n ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa Teheranissa. Tuolloin oikeus perhesuunnitteluun piti sisällään aviopuolisoiden oikeuden päättää vapaasti ja vastuullisesti lastensa lukumäärästä ja ajoituksesta sekä saada siihen tarvittavaa tietoa ja koulutusta.²⁰⁰ Oikeus perhesuunnitteluun rajattiin siis alun perin ainoastaan aviopareihin. Tilanne muuttui vuonna 1974 YK:n väestökongressissa Bukarestissa, jossa linjattiin, että myös yksilöillä on oikeus perhesuunnitteluun. Uutta oli myös se, että yksilöillä katsottiin olevan oikeus saada paitsi tietoa ja koulutusta myös välineitä (engl. means) perhesuunnittelun toteuttamista varten.²⁰¹ Vuoden 1994 Kairon väestö- ja kehityskongressista lähtien kansainvälisessä ihmisoikeusdiskurssissa on puhuttu perhesuunnittelun rinnalla lisääntymisoikeuksista (engl. reproductive rights).²⁰²

Myös katolinen kirkko on ottanut aktiivisesti osaa ihmisoikeuskeskusteluun. Se tunnustaa oikeuden perhesuunnitteluun, mutta tulkitsee sen omalla tavallaan. Tämä näkyy hyvin Paavillisen perheneuvoston vuonna 1983 julkaisemassa *Perheen oikeuksien peruskirjassa*, jonka kolmannessa artiklassa viitataan perhesuunnitteluun:

Aviopuolisilla on luovuttamaton oikeus perustaa perhe ja päättää syntyvien lasten ajoituksesta ja lukumäärästä ottaen täysin huomioon velvollisuutensa itseään, jo syntyneitä lapsiaan, perhettä ja yhteiskuntaa kohtaan oikeassa arvojärjestyksessä ja sen objektiivisen moraalijärjestyksen mukaisesti, joka sulkee pois turvautumisen ehkäisyyn, sterilisaatioon ja aborttiin.²⁰³

Artiklan mukaan aviopuolisilla oleva luovuttamaton oikeus perheen perustamiseen sisältää sekä lasten hankkimista koskevasta ajoituksesta että heidän lukumäärästään päättämisen, mutta ainoastaan tietyin ehdoin: puolisoiden tulee ottaa huomioon tästä oikeudesta seuraavat velvollisuudet itseä, jo syntyneitä lapsia, perhettä ja yhteiskuntaa kohtaan. Lisäksi vanhempien tulee perhettä perustaessaan ottaa huomioon luonnollisen moraalilain säädökset, jotka

²⁰⁰ Final Act of the International Conference of the Human Rights 1968, 15.

²⁰¹ Whaley Eager 2004, 44, 67.

²⁰² Oikeus perhesuunnitteluun ja lisääntymisoikeudet eivät ole keskenään täysin synonyymejä käsitteitä, vaikka ne molemmat viittaavat yksilön oikeuteen päättää lisääntymisestään. Lisääntymisoikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeutta päättää tietoisesti hedelmällisyydestään, lasten hankinnasta, lisääntymisterveydestään ja seksuaalisesta aktiivisuudestaan sekä saada apua näiden päätösten toteuttamiseen turvallisesti ja tehokkaasti.

Lisääntymisoikeudet on feministisen liikkeen alkujaan käyttöön ottama käsite, jonka tarkoituksena oli ajaa abortin laillistamista naisten lisääntymisoikeutena. Kairon väestö- ja kehityskongressissa käytiinkin runsaasti keskustelua abortista, mutta yksimielisyyttä ei saavutettu. Päätöksiäkirjassa päädyttiin vain toteamaan, että turvaton abortti on vakava terveysongelma. Lisäksi asiakirjassa korostettiin, ettei abortti ole perhesuunnittelun menetelmä. Ks. Whaley Eager 2004, 27, 87–88, 146–147.

²⁰³ Paavillinen perheneuvosto 1983, § 3.

kieltävät keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn ja abortin. Julkinen viranomaisen taikka yksityinen organisaatio eivät saa rajoittaa vanhempien vapautta päättää lapsistaan, eikä kansainvälisen kehitysavun ehdoksi saa asettaa ehkäisy-, sterilisaatio- tai aborttiohjelmien hyväksymistä. Sen sijaan yhteiskunnan on tarjottava apua perheille lasten synnyttämiseen ja kasvattamiseen.²⁰⁴

Luovuttamaton oikeus on subjektiivinen, yksilöllä oleva oikeus johonkin, jota ei voi ottaa häneltä pois edes henkilön omalla suostumuksella.²⁰⁵ Erityisesti ihmisoikeudet mielletään tällaisiksi oikeuksiksi, joiden perusta on kaikille ihmisille kuuluvassa ihmisarvossa.²⁰⁶ Ihmisoikeudet ovat moraalisia oikeuksia, joiden tausta on luonnonoikeusperinteessä. Luonnonoikeudella tarkoitetaan oikeusjärjestystä, joka perustuu luonnostaan tiedettyyn ja säädännäisoikeudesta riippumattomaan eettiseen tai uskonnolliseen normistoon. Ihmisten säätämien lakien tulisi olla sopusoinnussa luonnonoikeuksien kanssa.²⁰⁷ Katolisessa kirkossa on ollut vahva luonnonoikeusperinne keskiajalta lähtien. Perinteen taustalla on sekä stoalainen filosofia että roomalaisoikeudellinen ajattelu.²⁰⁸

Perheen perustaminen ja perhesuunnittelu ovat *Perheen oikeuksien peruskirjan* mukaan aviopuolisoiden *yhteisiä* ihmisoikeuksia, jotka perustuvat avioliiton luonnolliseen päämäärään elämän edelleen välittäjänä: ”[I]hmisoikeuksilla, vaikka ne ilmaistaankin yksilön oikeuksina, on perustava yhteisöllinen ulottuvuus, joka ilmenee luontaisella ja elintärkeällä tavalla perheessä, - - avioliitto on luonnollinen instituutio, jolle yksin on uskottu elämän edelleen välittämisen tehtävä - -.”²⁰⁹ Oikeus perhesuunnitteluun rajataan aviopareihin, koska ainoastaan heillä on oikeus ja myös velvollisuus perustaa perhe katolisen avioliittokäsityksen mukaisesti.²¹⁰

Perheen oikeuksien peruskirjan ensimmäisessä artikkelissa määritellään, kenellä on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe: ”Jokaisella miehellä ja jokaisella naisella, joka on saavuttanut avioliiton solmimisiän ja jolla on tähän tarvittavat ominaisuudet, on oikeus solmia

²⁰⁴ Paavillinen perheneuvosto 1983, § 3.

²⁰⁵ Kurki 2019, 60.

²⁰⁶ Mitä ihmisoikeudet ovat? s.a.

²⁰⁷ Mäkinen 2019, 19.

²⁰⁸ Stoalaiset ajattelivat, että on olemassa ikuinen ja yleispätevä kaikkia ihmisiä koskeva järjestys, luonnonoikeus (lat. *ius naturale*), jonka avulla jumalallinen järki toteuttaa oikeudenmukaisuuttaan. Roomalaiset juristit Marcus Tullius Cicero (106–43 eKr.) ja Ulpianus (n. 170–228) kehittivät omat määritelmänsä luonnonoikeudesta. Ciceron mukaan ihmisen sielussa on sisäinen voima, jonka avulla tämä kykenee tietämään oikean ja väärän ilman kirjoitettua lakia ja joka on yhdistyneenä jumalalliseen järkeen. Ulpianuksen mukaan luonnonoikeus on se, minkä luonto opettaa kaikille eläimille. Ks. Mäkinen 2019, 19–20.

²⁰⁹ Paavillinen perheneuvosto 1983, Esipuhe A.

²¹⁰ Ks. tämän tutkielman luku 2.4.

avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaista syrjintää.”²¹¹ Mitä nämä tarvittavat ominaisuudet ovat, niitä ei määritellä. Vaikka artikla periaatteessa kieltää syrjinnän, siinä todetaan, että oikeutta solmia avioliitto ja perustaa perhe voidaan rajoittaa pysyvästi tai väliaikaisesti, mikäli avioliittoinstituution yhteiskunnallinen tai julkinen merkitys sitä vaatii. Lisäksi artikkelissa erikseen kielletään naimattomien ja avioliitossa elävien parien yhdenvertainen kohtelu avioliittoinstituutin aseman suojelemiseksi.²¹²

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) mukaan ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ”ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta”²¹³. *Perheen oikeuksien peruskirjassa* oikeutta perhesuunnitteluun rajoitetaan kahdella tavalla: rajaamalla naimattomat yksilöt ja tietyt perhesuunnittelun menetelmät oikeuden ulkopuolelle. Katolisen kirkon näkökulmasta kysymys ei ole syrjinnästä, koska se pyrkii rajausten avulla suojelemaan avioliittoinstituutiota, jota se pitää perheen perustana. Tämä ei sinänsä ole ihmisoikeusjulistuksen vastaista, sillä sen 16. artiklassa todetaan, että perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa, jolla on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan.²¹⁴ *Perheen oikeuksien peruskirjan* käsitys oikeudesta perhesuunnitteluun vastaa pitkälti YK:n linjaa ennen Bukarestin väestökonferenssia, mutta sittemmin kirkon ja YK:n linjat ovat eriytyneet toisistaan.

4.2. Ehkäisykielto naisten oikeuksien turvaajana?

YK:n väestörahasen (UNFPA) mukaan oikeus perhesuunnitteluun edistää erityisesti naisten ihmisoikeuksien toteutumista ja siten sukupuolten tasa-arvoa. Luotettavien perhesuunnittelun menetelmien ansiosta naisilla on paremmat mahdollisuudet päättää omasta kehostaan ja elämästään (oikeus elämään ja ruumiilliseen koskemattomuuteen), he voivat kouluttautua (oikeus koulutukseen) ja käydä töissä (oikeus työhön). Lisäksi perhesuunnittelu voi pelastaa naisen hengen, kun teiniraskaudet, laittomat abortit ja sukupuolitauditartunnat vähenevät.²¹⁵ Katolisen kirkon ehkäisykielteisiä kannanottoja kritisoidaankin nimenomaan naisten oikeuksien polkemisesta. Kirkko itse näkee asian toisin. Sen mukaan ehkäisyn käyttö asettaa naisten

²¹¹ Paavillinen perheneuvosto 1983, § 1.

²¹² Paavillinen perheneuvosto 1983, § 1.

²¹³ YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, § 2.

²¹⁴ YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, § 16.

²¹⁵ Family Planning 2020. Ks. myös Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus 1979, § 11, 14, 16.

(ja miesten) lisääntymisen alttiiksi valtion mielivallalle, vaarantaa naisten terveyden sekä heikentää heidän kunnioitustaan. Tarkastelen seuraavaksi kutakin perusteesta tarkemmin.

Paavi Paavali VI varoitti jo vuonna 1968 siitä, että ehkäisyvälineiden avulla valtiot voisivat rajoittaa ihmisten lastenhankintaa pakkokeinoin.²¹⁶ Paavin varoitukset kävivät toteen, sillä esimerkkejä valtiovallan puuttumisesta ihmisten lisääntymiseen riittää Kiinan yhden lapsen politiikasta aina Intian 1950–1970-lukujen pakkosterilisaatioihin, joista reilusti yli puolet tehtiin naisille.²¹⁷ UNFPA, joka nykyisin puhuu perhesuunnittelun yhteydessä naisten oikeuksista ja voimaantumisesta, oli tukemassa näitä perhesuunnitteluohjelmia, jotka johtivat naisten pakkoehkäisyyn ja tyttösiikiöiden massa-abortteihin.²¹⁸ Vielä 1970-luvulla perhesuunnitteluohjelmien keskeinen tavoite oli väestönkasvun hillitseminen kehitysmaissa.²¹⁹ Sukupuoliperusteinen abortti nähtiin nopeana keinona syntyvyyden laskemiseen, koska monissa kulttuureissa suositaan poikalapsia. On arvioitu, että maailmanlaajuisesti puuttuisi jopa 200 miljoonaa naista ja tyttöä tyttösiikiöiden aborttoimisen takia. Aasiassa naispula on erityisen vakava, mikä on johtanut muun muassa tyttöjen sieppauksiin ja ihmiskauppaan.²²⁰

Vaikka paavin huoli valtion puuttumisesta ihmisten lisääntymiseen osuikin oikeaan, se näyttäytyy hiukan näennäisenä, sillä katolinen kirkko käyttää vaikutusvaltaansa naisten aborttioikeutta rajoittavan politiikan tukemiseen.²²¹ Esimerkiksi Etelä-Amerikka on syvästi katolinen maanosa, jossa laillinen abortti on harvinaisuus.²²² Euroopan katolisissa maissa puolestaan aborttilait ovat hyvin vaihtelevia Maltaan täyskiellosta varsin vapaamielisiin aborttilakeihin.²²³ Vapaamielinen laki ei kuitenkaan välttämättä takaa sitä, että abortin saaminen olisi käytännössä helppoa: Italiassa abortti on laillinen, mutta suurin osa hoitohenkilökunnasta kieltäytyy tekemästä niitä omantunnonsyihin vedoten.²²⁴ Puolassa aborttilakiin on tehty viime aikoina tiukennuksia. Siellä abortti on laillinen ainoastaan silloin, kun

²¹⁶ Paavali VI 1968, 17.

²¹⁷ Vuorenmaa 2011, 21; Whaley Eager 2004, 173.

²¹⁸ Missing Women and the Bachelor Time Bomb 2018.

²¹⁹ Vuorenmaa 2011, 15. Vasta 1990-luvulta lähtien perhesuunnittelua on peruteltu ihmisoikeuksien näkökulmasta.

²²⁰ Missing Women and the Bachelor Time Bomb 2018.

²²¹ Katolinen kirkko ei hyväksy aborttia periaatteessa missään tilanteessa. Ei edes silloin, kun naisen terveys tai henki on vaarassa, tai kun raiskauksen uhri on lapsi. Käytännössä kuitenkin sinänsä kielteisesti aborttiin suhtautuvissa katolisissa maissa abortti yleensä sallitaan poikkeustilanteissa. Ks. Vuola 2006, 288–289. Katolisen kirkon tiukkaa aborttilinjaa selittää se, että sen mukaan ihmiselämä alkaa hedelmöityshetkestä. Ks. KKK 2005, 2270.

²²² Ainoastaan Argentiinassa, Uruguayssa, Kuubassa ja Guyanassa abortti on laillinen. Abortin täyskielto on voimassa Nicaraguassa, Hondurasissa ja muutamassa muussa pienemmässä maassa. Ks. Vainio & Huhtamäki 2020.

²²³ Onali 2019.

²²⁴ Italiassa abortti on ollut laillinen vuodesta 1978 lähtien. Laki turvaa hoitohenkilökunnalle omantunnonvapauden. Vuonna 2013 tehdyn kyselyn perusteella abortin tekemisestä kieltäytyjiä oli ainakin 70 prosenttia hoitohenkilökunnasta. Ks. Meronen 2016.

raskaus on alkanut inestin tai raiskauksen seurauksena tai jos äidin terveys on vaarassa. Aiemmin abortti oli mahdollinen myös sikiön vakavan epämuodostuman takia, mutta Puolan tuomioistuimien kielsi sen perustuslain vastaisena syksyllä 2020. Päätöksen taustalla on maata johtava konservatiivinen ja katolisia arvoja ajava Laki ja oikeus -puolue.²²⁵

Katolisen kirkon mukaan hormonaalinen ehkäisy asettaa naisen terveyden ja jopa hengen vakavaan varaan.²²⁶ Hormonaalisella ehkäisyllä on todettu olevan erilaisia haittavaikutuksia niin terveyteen kuin seksuaaliseen halukkuuteenkin: muun muassa kohonnut laskimoveritulppa- ja rintasyöpäriski sekä seksuaalisen halukkuuden aleneminen. Toisaalta hormonaalisella ehkäisyllä voi olla myös terveyshyötyjä: se saattaa vähentää kuukautiskipuja ja -vuotoja sekä lievittää endometriosisoireita²²⁷. Lisäksi kondomi, joka ei tosin ole hormonaalinen vaan estemenetelmä, suojaa seksitaudeilta.²²⁸

Katolinen kirkko periaatteessa sallii ehkäisyvälineiden terapeuttisen käytön sairauksien hoidossa: ”Kirkko ei sitä vastoin pidä luvattomina niitä hoitokeinoja, jotka ovat tarpeellisia elimistön sairauksien parantamiseen, vaikka niistä seuraisi ennaltakin nähtävissä oleva este elämän syntymiselle edellyttäen, ettei sellaiseen esteeseen ole mistään syystä suoranaisesti pyritty.”²²⁹ Käytännössä kirkko on kuitenkin torjunut esimerkiksi kondomin käytön HIV-tartuntojen torjunnassa, koska sen mukaan kondomi ei ole riittävän luotettava menetelmä suojautua seksitaudeilta. Paras keino on pidättäytyminen ennen avioliittoa ja uskollisuus avioliiton aikana.²³⁰ Kirkko on siltä osin perusteluissaan oikeassa, että kondomin käyttö ei suojaa kaikilta seksitaudeilta. Eräät seksitaudit voivat todellakin tarttua kondomin käytöstä huolimatta.²³¹ Toisaalta edes pidättäytyminen ei ole sataprosenttisesti varma keino, sillä HIV-tartunnan voi saada – joskin hyvin pienellä todennäköisyydellä – virusta sisältävän verisen neulan aiheuttamasta pistotapaturmasta.²³²

Kysymyksiä herättää myös katolisen kirkon linjaus, jonka mukaan ehkäisyvälineitä saa käyttää sairauden hoidossa, kunhan raskauden ehkäisyyn ei ole suoranaisesti pyritty. Mutta entä jos raskaus itsessään on naiselle terveysriski? Näin voi olla naisen vakavan, kroonisen sairauden, kuten diabeteksen tai verenpainetaudin, tai edellisessä raskaudessa ilmenneen

²²⁵ Burstoff 2020.

²²⁶ Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.; Paavillinen perheneuvosto 1995, 44.

²²⁷ Endometriosisi on kohdun limakalvon siirtomautauti, jota esiintyy noin kymmenellä prosentilla naisilla. Sairaus voi olla hyvin kivulias. Ks. Tiitinen 2020d.

²²⁸ Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

²²⁹ Paavali VI 1968, 15.

²³⁰ Pontifical Council for the Family 2003, 4, 6–8, 13. Ks. myös Vuola 2006, 283.

²³¹ Hiltunen-Back 2019. Kondylooma ja sukupuolielinherpes voivat tarttua kondomilla suojattujen alueiden ulkopuolella.

²³² Lumio 2019. Riski sairastua pienenee entisestään, jos heti tapaturman jälkeen aloitetaan ehkäisyvälineet.

vakavan komplikaation takia.²³³ Miten nainen voi tällaisessa tilanteessa suojata terveyttään ja elämäänsä, kun kirkko ei salli raskauden ehkäisyä eikä keskeytystä? Katolisen kirkon vastaus on luonnollinen perhesuunnittelu, joka on sen mukaan yhtä luotettava menetelmä välttää raskautta kuin ehkäisypilleri.²³⁴ Tutkittu tieto luonnollisen perhesuunnittelun tehosta on kuitenkin ristiriitaista.²³⁵

Naisten terveyden lisäksi katolinen kirkko on huolissaan ehkäisyn käytön vaikutuksista naisten kunnioittamiseen: “On myös pelättävä, että mies tottuu hedelmöitystä estäviin menetelmiin, kadottaa kunnioituksensa naista kohtaan ja välittämättä hänen ruumiinsa ja sielunsa tasapainosta tekee hänet halujensa toteuttamisen välineeksi eikä pidä häntä enää kunnioitettuna ja rakastettuna toverina.”²³⁶ Kirkon mukaan ehkäisyvälineiden myötä miehet ryhtyvät käyttämään naisia omien halujensa toteuttamisen välineinä. Herää kysymys, miksi vain nainen on vaarassa joutua miehen seksuaalisen halun välineeksi eikä toisin päin. Vastaus kumpuaa vanhasta, jo keskiajalla tunnetusta käsityksestä, jonka mukaan vain mies on seksuaalinen subjekti.²³⁷ Ehkäisyn torjuminen liittyykin olennaisesti katoliseen naiskäsitukseen.

Kirkko opettaa, että naisen korkein kutsumus on äitiys – ellei neitsyyttä lasketa.²³⁸ Vanhemmuuden kutsumus koskettaa toki myös miestä,²³⁹ mutta isyys ei määrittele miestä niin paljon kuin äitiys naista. Kirkon mukaan äidit (ja naiset ylipäätään) saavat toimia yhteiskunnan johtavissa tehtävissä ja käydä ansiotyössä kodin ulkopuolella kuten miehetkin, mutta eniten arvostusta tulee osoittaa naisen kotona tekemälle työlle. Jos näin ei tehdä, yhteiskunta pakottaa naisen luopumaan naisellisuudesta (eli äidillisyydestään) ja jäljittelemään miehen roolia. Huomion arvoista on se, ettei miesten aiempaa aktiivisempi rooli perhe-elämässä ja lasten kasvatuksessa ole kirkon mukaan naisen roolin jäljittelyä.²⁴⁰

4.3. Abortoiva ehkäisy ja syntymättömän oikeus elämään

Perheen perustaminen ja perhesuunnittelu eivät ole katolisen kirkon mukaan aviopuolisoiden absoluuttisia oikeuksia. Kirkon opin mukaan lapsi on aina Jumalan lahja, jota vanhemmat eivät voi väkisin torjua eivätkä myöskään vaatia itselleen. Lapsi ei ole vanhempiensa omaisuutta, johon heillä olisi oikeus, vaan ihmispersoona, jolla on oikeuksia. Abortti, ehkäisy,

²³³ Tiitinen 2020c.

²³⁴ Luonnollinen perhesuunnittelu s.a.

²³⁵ Ks. tämän tutkielman luku 3.2.

²³⁶ Paavali VI 1968, 17.

²³⁷ Salmesvuori 2006, 97.

²³⁸ Johannes Paavali II 1981, 16. Ks. myös Vuola 2006, 281, 290.

²³⁹ Johannes Paavali II 1981, 14, 16.

²⁴⁰ Johannes Paavali II 1981, 23, 25. Paavin mukaan on pikemminkin suotavaa, että miehet ottavat enemmän vastuuta kotona.

hedelmöityshoidot²⁴¹ ja sijaissynty²⁴² loukkaavat kirkon mukaan lapsen perusoikeuksia, joita ovat oikeus elämään hedelmöityshetkestä lähtien ja oikeus syntyä avioliittoon.²⁴³

Katolisen kirkon tulkinnan mukaan hedelmöityshoidot ja sijaissynty rikkovat lapsen oikeutta ”tulla luoduksi, kannetuksi kohdussa, synnytyksi ja kasvatetuksi avioliitossa”²⁴⁴. Sen lisäksi koeputkihedelmöitys loukkaa lapsen oikeutta elämään, sillä onnistunut hoito edellyttää yleensä lukuisia hedelmöityksiä ja alkioden menetyksiä.²⁴⁵ Koeputkihedelmöityshoito torjutaan siis samasta syystä kuin abortti, joka on kirkon mukaan raskas rikos viattoman lapsen elämää vastaan.²⁴⁶ Myös jotkin ehkäisymenetelmät riistävät kirkon mukaan lapsen oikeuden elämään. Tällaisia menetelmiä ovat ainakin jälkiespessy, jotkin hormonaaliset ehkäisyvalmisteet ja kierukka, joita kirkko kutsuu abortoiviksi (engl. abortifacient) menetelmiksi sillä perusteella, että ne saattavat estää hedelmöittyneen munasolun, siis ihmisylön, kiinnittymisen kohdun limakalvoon.²⁴⁷

Ehkäisyn torjuminen edellä esitettyihin argumentteihin vedoten ei ole vain katolinen ilmiö. Esimerkiksi Suomessa useiden herätys- ja vapaakristillisten liikkeiden yhteisessä seksuaalieettisessä julkaisussa *Kutsuvat sitä rakkaudeksi* (2018) todetaan, että jotkut ehkäisymenetelmät voivat rikkoa Raamatun ”älä tapa” -käskyä, eikä niitä siksi tule käyttää, vaikka raskauden ehkäisy muuten hyväksytäänkin.²⁴⁸ Samoin maailman suurin Pro-Life-järjestö²⁴⁹ Human Life International (HLI), jolla on vahvoja kytköksiä katoliseen kirkkoon, on julkaissut lukuisia artikkeleita abortoivasta ehkäisystä (engl. abortifacient birth control) ja kutsunut ehkäisyä kuoleman kulttuurin juurisyyksi.²⁵⁰

Käsite ”abortoiva ehkäisy” ei ole ongelmaton, sillä miten ehkäisy voi keskeyttää raskauden, joka ei ole vielä edes päässyt alkamaan. Kysymys siitä, alkaako raskaus hedelmöityksestä vai alkion kiinnittymisestä, on määrittelykysymys ja liittyy kysymykseen ihmiselämän alkamisen ajankohdasta. Tämän tutkielman rajoissa kumpaakaan kysymystä ei ole

²⁴¹ Hedelmöityshoitoja ovat inseminaatio eli keinosiemennys ja koeputkihedelmöitys joko omilla tai lahjoitetuilla sukusoluilla. Inseminaatiossa siittiöt ruiskutetaan naisen kohtuonteloon. Koeputkihedelmöityksessä naiselle annetaan hormonihoitoa, jonka seurauksena munasoluja kypsyy useita. Munasolut kerätään ja hedelmöitetään. Hyväkuntoisin alkio asetetaan naisen kohtuun. Ylimääräiset alkio voidaan pakastaa. Lapsettomuutta voidaan hoitaa lapsettomuuden syystä riippuen myös muilla kuin hedelmöityshoidoilla. Ks. Tiitinen 2020a.

²⁴² Sijaissynty on Suomessa kielletty.

²⁴³ KKK 2005, 2378, 2878; Uskonopin kongregaatio 1987, 9, 19.

²⁴⁴ Uskonopin kongregaatio 1987, 19.

²⁴⁵ KKK 2005, 2375–2377; Uskonopin kongregaatio 1987, 9, 17–20.

²⁴⁶ KKK 2005, 2270.

²⁴⁷ Pontifical Academy for Life 2000; Paavillinen perheneuvosto 1995, 22–24.

²⁴⁸ *Kutsuvat sitä rakkaudeksi* 2019, 50. Abortoivina ehkäisymenetelminä mainitaan kuparikierukka ja jälkiespessypilleri.

²⁴⁹ Suom. Elämän puolesta. Pro-Life-liikettä kutsutaan myös abortinvastaiseksi liikkeeksi.

²⁵⁰ Our Target Issues and Methods s.a. HLI:n mukaan lähes kaikki ehkäisymenetelmät (hormonaalinen ehkäisy, kierukka, ehkäisyimplantti) ovat potentiaalisesti abortoivia. Ks. What Are Abortifacient? 2014.

mahdollista tarkastella tarkemmin. Voin vain lyhyesti todeta, että käsitettä ”abortoiva ehkäisy” käytetään, koska alkion kiinnittymisen estävät menetelmät halutaan samaistaa aborttiin, joka puolestaan samaistetaan lapsen surmaamiseen. Monien abortoivien ehkäisy-menetelmien riski alkion menettämiseen on kuitenkin hyvin pieni, sillä niiden ensisijainen ehkäisymekanismi on yleensä jokin muu, kuten ovulaation estäminen.²⁵¹ Luonnollisissakin olosuhteissa noin puolet alkioista menetetään varhaisissa keskenmenoissa,²⁵² mutta ehkäisyä käyttämällä ihminen itse saattaa myötävaikuttaa alkion menettämiseen. Jos ajatellaan, että ihminen ei voi tietoisesti ottaa pienintäkään riskiä alkion menettämiseen, niin mihin vedetään raja: esimerkiksi ylipainon tiedetään lisäävän keskenmenon riskiä,²⁵³ joten olisiko ylipainoinen nainen moraalisisessa vastuussa keskenmenostaan.

Katolisen kirkon määrittelemät lapsen perusoikeudet (oikeus elämään hedelmöityshetkestä lähtien ja oikeus syntyä avioliittoon) seuraavat johdonmukaisesti sen avioliitto- ja ihmiskäsityksestä,²⁵⁴ mutta ne poikkeavat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta (1989). Merkittävin ero on siinä, että YK:n lapsen oikeudet (kuten muutkaan ihmisoikeudet) eivät koske syntymättömiä. Asiasta linjattiin vuonna 2004 Euroopan ihmisoikeusistuimessa, jossa käsiteltiin tapausta, jossa lääkäri oli aiheuttanut huolimattomuudellaan abortin kuudennella kuulla raskaana olleelle naiselle Ranskassa vuonna 1991. Nainen vei asian Euroopan ihmisoikeusistuimeen, joka päätyi siihen, ettei lääkäri ollut rikkonut ihmisoikeuksien julistuksen toista artiklaa, joka käsittää oikeuden elämään. Päätöksen mukaan jokainen valtio määrittelee itse, milloin sikiöllä on oikeus elämäänsä eikä ihmisoikeusistuin voi ottaa asiaan kantaa, koska Euroopassa ei ole yksimielisyyttä siitä, milloin ihmiselämä alkaa.²⁵⁵

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.²⁵⁶ Sopimuksessa ei tarkenneta sitä, milloin lapsuus alkaa. Joka tapauksessa oikeudet koskettavat lasta viimeistään silloin, kun hän on syntynyt: ”Lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on *syntymästään lähtien* oikeus nimeen, kansalaisuuteen sekä mikäli

²⁵¹ Ks. Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus 2017.

²⁵² Tiitinen 2020b.

²⁵³ Tiitinen 2020b.

²⁵⁴ Ks. tämän tutkielman luku 2.

²⁵⁵ Grand Chamber Judgment in Case of VO. v France 08.07.04, 2004. Ranskalaislääkäri oli sekoittanut keskenään samannimiset naiset, joista toinen oli tullut sairaalaan kierukan poistamista varten. Yritäessään poistaa kierukkaa raskaana olevalta naiselta lääkäri oli aiheuttanut sikiön abortoitumisen. Nainen teki lääkäristä rikosilmoituksen syyttäen tätä sikiön kuolemantuottamuksesta. Lääkäri kuitenkin vapautettiin syytteistä, koska hänen ei katsottu syyllistyneen kuolemantuottamiseen. Perusteluna esitettiin, että sikiö ei ole vielä ihminen eikä tästä syystä myöskään rikosoikeudellisen suojelun piirissä. Tuomion jälkeen nainen vei asian Euroopan ihmisoikeusistuimeen.

²⁵⁶ Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, § 1.

mahdollista, tuntee vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.”²⁵⁷ Yleissopimuksen tavoitteena on suojella (syntyneen) lapsen etua, ehkäistä syrjintää ja turvata lapsen oikeudet kansainvälisesti. Syntymättömien oikeudet puolestaan ovat kunkin valtion itse päätettävissä, mistä kertoo Euroopan hyvin kirjava aborttilainsäädäntö.²⁵⁸

²⁵⁷ Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, § 7. Kursiivi minun.

²⁵⁸ Euroopan maista esim. Maltalla on abortin täyskielto. Islannissa puolestaan on yksi Euroopan vapaamielisimmistä aborttilainsäädännöistä. Siellä abortin saa naisen pyynnöstä raskausviikolle 22 saakka. Ks. Onali 2019.

5. Yhteenveto

Tutkielmassani selvitin, millaisiin opillisiin ja moraalisiin argumentteihin katolinen kirkko vetoaa perustellessaan kantansa perhesuunnitteluun. Tutkimuskysymykseni olivat: (1) miten kirkko perustelee kieltoaan keinotekoiseen syntyvyyden sääntelyyn, (2) mitä se tarkoittaa luonnollisella perhesuunnittelulla, ja miten se perustelee menetelmän moraalisuutta, sekä (3) millaisiin oikeuksiin kirkko vetoaa perustellessaan keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kielltoa ja puolustaessaan luonnollista perhesuunnittelua.

Kirkon ainoa moraalisesti hyväksymä perhesuunnittelun menetelmä on luonnollinen perhesuunnittelu. Se torjuu keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn, jolla se tarkoittaa kaikkia nykyaikaisia ehkäisymenetelmiä.

Keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kiello on vahvasti kytköksissä katolisen kirkon ihmis- ja avioliittokäsitykseen, joiden perusta on luomisteologinen. Kirkon opin mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen mieheksi ja naiseksi, asetti heidän välilleen avioliiton ja antoi heillä lisääntymistehtävän. Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on kirkon mukaan vastoin ihmisluontoa kolmella tavalla. Ensinnäkin ehkäisyä käyttäessään ihminen ottaa Luojalta kuuluvan määräysvallan itselleen. Toiseksi ehkäisyn käyttäminen on ihmisen ruumiin manipulointia, sillä hedelmällisyys on katolisen käsityksen Jumalan luoma hyvä ominaisuus, jota ei pidä torjua. Kolmanneksi ehkäisyn käyttäminen estää ihmisluonnon täydellistymisen. Ihmiselämän lopullinen päämäärä on kirkon mukaan ikuinen elämä, jonka ihminen saavuttaa Jumalan armon ja hyvien tekojen avulla. Koska ehkäisy on kirkon mukaan paha teko, se estää ihmistä saavuttamasta päämääränsä.

Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on katolisen kirkon mukaan vastoin myös avioliiton luomistarkoitusta. Aviopuolisille luomisessa annettu lisääntymisvelvollisuus tarkoittaa kirkon mukaan sitä, että jokaisen yhdynnän tulee olla avoin uuden elämän alkamiselle, mikä ei ehkäisyn kanssa toteudu. Avioliitossa tapahtuva suojaamaton yhdyntä onkin ainoa seksuaalisuuden toteuttamisen tapa, jonka katolinen kirkko hyväksyy. Muu on luonnonvastaista.

Keinotekoinen syntyvyyden sääntely on katolisen kirkon mukaan luonnonvastaista eli luonnollisen moraalilain vastaista. Katolinen moraaliopetus perustuu luonnolliseen moraalilakiin, jota se pitää muuttumattomana ja objektiivisena moraaliohjeena, jonka jokainen ihminen kykenee järjellään tuntemaan. Käsitys luonnollisesta moraalilaista on kuitenkin ongelmallinen, sillä edes katolilaiset eivät luonnostaan tiedä ehkäisyn olevan väärin. Kirkon mukaan tämä johtuu siitä, että ihmisten moraalinen kompassi on häiriintynyt median ja yleisen mieliteen painostuksen vuoksi. Toisin on kirkon opetusviran laita, sillä se nauttii erehtymät-

tömyyden armolahjasta luonnollisen lain tulkinnassaan. Kirkon jäsenten velvollisuus on noudattaa kirkon käskyjä – niin kuin ne tulisivat suoraan Jumalalta. Näin kirkko pystyy tehokkaasti hiljentämään vastaväitteet: olivatpa ehkäisyä puoltavat argumentit miten hyviä tahansa, niillä ei ole merkitystä, koska jumalalallisen arvovaltansa nojalla kirkolla on lopulta viimeinen sana.

Vaikka katolinen kirkko torjuu keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn, se hyväksyy syntyvyyden sääntelyn sinänsä. Itse asiassa kirkko vaatii puolisoilta vastuullisuutta lisääntymistehtävässään. Puolisot voivat rajoittaa lisääntymistään pätevistä syistä kuitenkin niin, että he noudattavat luonnollista moraalilakia. Mitä nämä pätevät syyt ovat, niitä kirkko ei kovin tarkkaan määrittele. Se hyväksyy ainakin aviopuolisoiden henkilökohtaiset, elämäntilanteeseen liittyvät syyt syntyvyyden sääntelyyn, mutta se ei ota kantaa siihen, ovatko sellaiset globaalit kysymykset, kuten ilmastonmuutos ja väestönkasvu, riittäviä syitä syntyvyyden sääntelyyn. Tämä johtuu siitä, että katolinen kirkko kieltää väestönkasvun ja ympäristökriisin välisen yhteyden. Sen mukaan ongelma on rikkaiden maiden kulutustottumuksissa.

Mikäli puolisoilla on riittäviä syitä lisääntymisvelvollisuudesta poikkeamiseen, he voivat katolisen kirkon mukaan turvautua luonnolliseen perhesuunnitteluun, jolla se tarkoittaa sellaisia syntyvyyden sääntelyn menetelmiä, jotka perustuvat naisen kierron tarkkailuun ja ajoittaiseen pidättäytymiseen kierron hedelmällisinä päivinä. Luonnollinen perhesuunnittelu poikkeaa kirkon mukaan keinotekoisesta syntyvyyden sääntelystä kahdella tavalla. Ensimmäkin se on kirkon mukaan luonnollisen moraalilain mukaista. Luonnollisessa perhesuunnittelussa avoimuus uuden elämän alkamiselle säilyy siitä huolimatta, että sitä käytetään nimenomaan syntyvyyden sääntelyyn. Toiseksi luonnollinen perhesuunnittelu ilmentää kohtuullisuuden hyvettä. Ajoittainen pidättäytyminen vaatii seksuaalista itsehillintää eli siveyttä, joka on korkealle arvostettu hyve katolisessa kirkossa. Syntyvyyden sääntely sitä vastoin ilmentää siveettömyyttä, jossa aviopuolisot maksimoivat oman nautintonsa. Ehkäisyn käyttö johtaa kirkon mukaan myös muuhun siveettömyyteen, kuten seksuaalimoraalin rapautumiseen.

Lopuksi tarkastelin niitä oikeuksia, joita yksilöillä aviopuolisoina, naisina ja lapsina katolisen kirkon mukaan on ja joihin se vetoaa perustellessaan perhesuunnittelukäsitystään. Kiinnitin huomiota siihen, että kirkko vetoaa joihinkin ihmisoikeuksiin, mutta se tulkitsee ne omista lähtökohdistaan käsin. Esimerkiksi oikeus perhesuunnitteluun on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeus, jonka myös katolinen kirkko tunnustaa. Kuitenkin kirkko rajaa oikeuden perhesuunnitteluun ainoastaan aviopareihin, mikä ei vastaa YK:n nykyistä linjaa.

YK:n mukaan oikeus perhesuunnitteluun kuuluu jokaiselle yksilölle riippumatta siviilisäädystä tai muustakaan henkilöön liittyvästä syystä, koska YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen toinen artikla kieltää syrjinnän. Katolisen kirkon mukaan perhesuunnittelu-oikeuden rajaaminen aviopareihin ei ole syrjintää vaan perusteltua avioliittoinstituution suojelemiseksi.

Katolisen kirkon oma tulkinta näkyy myös siinä, miten se käsittää naisten oikeudet. Katolisen kirkon ehkäisykieltoa on kritisoitu naisten oikeuksien polkemisesta, sillä luotettavien perhesuunnittelun menetelmien katsotaan edistävän naisten oikeuksia muun muassa elämään ja työhön. Kirkko on vastannut kritiikkiin väittämällä, että se puolustaa naisten oikeuksia torjumalla ehkäisyn. Taustalla on kirkon naiskäsitys, jonka valossa se tulkitsee, mikä on naisten etujen mukaista ja mikä ei. Kirkon mukaan naisen korkein kutsumus on äitiys.

Lisäksi katolinen kirkko vetoaa torjuessaan keinotekoisen ehkäisyn tärkeimpään yksittäiseen ihmisoikeuteen, joka on oikeus elämään. Kirkon mukaan jotkut ehkäisymenetelmät loukkaavat syntymättömän oikeutta elämään, sillä ne saattavat estää hedelmöittyneen munasolun kiinnittymisen kohdun limakalvoon. Katolisen kirkon käsityksen mukaan ihmiselämä alkaa hedelmöityshetkestä. YK:ssa puolestaan ei ole yksimielisyyttä siitä, kuuluvatko ihmisoikeudet syntymättömille vai eivät.

Kiinnitin tutkielmassani huomiota myös siihen, etteivät monet katolisen kirkon jäsenetkään noudata kirkon keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn kieltoa. Katolinen kirkko ei ole onnistunut riittävän hyvin selittämään jäsenilleen, mikä lopulta on keinotekoisien syntyvyyden sääntelyn ja luonnollisen perhesuunnittelun ero, kun molemmilla tavoilla on kuitenkin sama päämäärä. Jatkotutkimusaiheena voisi selvittää, mitä katolisen kirkon jäsenet ajattelevat perhesuunnittelusta ja vaikuttaako kirkkoon sitoutumisen aste, sukupuoli, ikä, siviilisääty, sosio-ekonominen asema tai kulttuuri heidän ajatteluunsa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

- Franciscus (2015). *Laudato si'*. Kiertokirje. Katolinen tiedotuskeskus. Vantaa: Hansaprint Oy. Saatavilla verkkojulkaisuna: <https://cdn.katolinen.fi/uploads/2012/12/Laudato-si-sisus.pdf> (luettu 1.10.2020).
- Gaudium et spes* (1965). Pastoraalikongregatio. Vatikaanin II kirkolliskokous: Konstitutiot. Katolinen tiedotuskeskus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino. Saatavilla verkkojulkaisuna: <https://katolinen.fi/gaudium-et-spes/> (luettu 3.9.2020).
- Johannes Paavali II (1981). *Familiaris consortio*. Apostolinen kehotuskirje. Katolinen tiedotuskeskus. Vantaa: Hansaprint Oy. Saatavilla verkkojulkaisuna: https://cdn.katolinen.fi/uploads/2015/10/Familiaris_consortio_sisus.pdf (luettu 3.9.2020).
- Katolisen kirkon katekismus (2005). Katolinen tiedotuskeskus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Luonnollinen perhesuunnittelu (s.a.). *Katolinen kirkko Suomessa*. <https://katolinen.fi/luonnollinen-perhesuunnittelu/> (luettu 3.9.2020).
- Paavali VI (1968). *Humanae vitae*. Kiertokirje. Katolinen tiedotuskeskus. Saatavilla verkkojulkaisuna: <https://katolinen.fi/humanae-vitae/> (luettu 3.9.2020).
- Paavillinen perheneuvosto (1995). *Väestönkehitys: Väestönkehityksen eettiset ja sielunhoidolliset ulottuvuudet*. Suomentanut Kari Harmoinen. Katolinen näkökulma 1/95. Helsinki: Katolinen kirkko Suomessa.
- Paavillinen perheneuvosto (1983). *Perheen oikeuksien peruskirja*. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus. <https://katolinen.fi/perheen-oikeuksien-peruskirja/> (luettu 3.9.2020).
- Pontifical Academy for Life (2000). *Statement on the So-Called "Morning after Pill"*. http://w2.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdlife/documents/rc_pa_acdlife_doc_20001031_pillola-giorno-dopo_en.html (luettu 15.10.2020).
- Pontifical Council for the Family (2003). *Family Values versus Safe Sex. A Reflection by His Eminence, Cardinal Alfonso López Trujillo, President, Pontifical Council for the Family*. http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/family/documents/rc_pc_family_doc_20031201_family-values-safe-sex-trujillo_en.html#WorkshopSummary (luettu 21.10.2020).
- Pontifical Council for the Family (1997). *Vademecum for Confessors Concerning Some Aspects of the Morality of Conjugal Life*. http://www.pcf.va/roman_curia/pontifical_councils/family/documents/rc_pc_family_doc_12021997_vademecum_en.html (luettu 26.11.2020).
- Uskonopin kongregatio (1987). *Elämän lahja: Elämän kunnioittamisesta ja suvunjatkamisen arvosta – vastauksia eräisiin ajankohtaisiin kysymyksiin*. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

Kirjallisuus

- Ahola, Minna (2006). Sivujuonteesta pääteemaksi: Seksuaalisuus Vartijan sivuilla vuosina 1945–1968. Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Taivaallista seksiä. Kristinusko ja seksuaalisuus*. Helsinki: Tammi, 241–260.
- Arffman, Kaarlo (2006). Reformaatio – seksiä kaikille mutta vain avioliitossa. Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Taivaallista seksiä. Kristinusko ja seksuaalisuus*. Helsinki: Tammi, 172–188.
- Asikanius, Mariella & Virpi Mäkinen (2017). Sakramenttiteologia ja pyhimyskultti. Virpi Mäkinen (toim.), *Johdatus keskiajan teologiaan*. Helsinki: Kirjapaja, 136–157.
- Canning, David, Raja Sangeeta & Adbo S. Yazbeck (2015). *Africa's Demographic Transition: Dividend or Disaster?* Overview booklet. Africa Development Forum series. Washington: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/22036/AfrDemographicTransitionOVERVIEW.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (luettu 28.9.2020).
- Congregation for Doctrine of the Faith (2018). *Letter to the Bishops Regarding the New Revision of Number 2267 of the Catechism of the Catholic Church on the Death Penalty*. http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20180801_lettera-vescovi-penadimorte_en.html (luettu 8.12.2020).
- Eurostat (2020). Marriage and Divorce Statistics. *Eurostat: Statistics Explained*.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics (luettu 15.1.2021).
- Family Planning (2020). *United Nations Population Fund*. <https://www.unfpa.org/family-planning> (luettu 14.10.2020).
- Final Act of The International Conference of The Human Rights (1968). United Nations Document A/CONF. 32/41.
https://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf (14.10.2020).
- Freundl, Günter, Irvin Sivin & István Bátar (2010). State-of-the-Art of Non-Hormonal Methods of Contraception: IV. Natural Family Planning. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, Vol. 15 (2), 113–123.
<http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=144de314-270f-4ab9-bf30-88060a9f2075%40pdc-v-sessmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=a9h&AN=48596168> (luettu 4.1.2021).
- Gecewicz, Claire (2016). Most U.S. Catholics Rely Heavily on Their Own Conscience for Moral Guidance. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/04/19/most-catholics-rely-heavily-on-their-own-conscience-for-moral-guidance/> (luettu 18.9.2020).

- Grand Chamber Judgment in Case of VO. v France 08.07.04 (2004). *European Court of Human Rights*. <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22fulltext%22:%5B%22Vo.%20v.%20France%202004%22%5D,%22itemid%22:%5B%22003-1047783-1084371%22%5D%7D> (luettu 25.1.2021).
- Gudorf, E. Christine (2003). Contraception and Abortion in Roman Catholicism. Daniel C. Maguire (toim.), *Sagred Rights: The Case of Contraception and Abortion in World Religions*. New York: Oxford University Press, 55–78. <https://ebookcentral-proquest-com.libproxy.helsinki.fi/lib/helsinki-ebooks/reader.action?docID=422923&ppg=64> (luettu 3.11.2020).
- Hatunen, Hellevi (2011). Perhesuunnittelu auttaa tavoittamaan vuosituhannen tavoitteet. Riikka Närhi (toim.), *Toivottuna maailmaan: Perhesuunnittelu ja kehitys*. Väestötietosarja 21, 8–10. <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/e76057125d787840dcc853195d540739/1599478894/application/pdf/938732/ToivottunaMaailmaan-perhesuunnittelu%20ja%20kehitys.pdf> (luettu 7.9.2020).
- Her Parents (s.a.). *Society of the Little Flower*. https://www.littleflower.org/therese/life-story/her-parents/?fbclid=IwAR2kAXJmRtbVw__CxXiLZLMAGDWwgvJIDy85WT0mhiZz0H5FyUrAhGCUTWw (luettu 25.9.2020).
- Hiltunen-Back, Eija (2019). Sukupuolitaudit, seksitaudit. *Lääkärikirja Duodecim*. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00497 (luettu 21.10.2020).
- Huttunen, Matti (2018). Seksuaalinen haluttomuus. *Lääkärikirja Duodecim*. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00493 (luettu 18.1.2021).
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948). Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948. Saatavilla verkkojulkaisuna: https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/05/YK_Ihmisoikeuksien-julistus.pdf (luettu 9.10.2020).
- Jones, Rachel & Joerg Dreweke (2011). *Countering Conventional Wisdom: New Evidence on Religion and Contraceptive Use*. Painopaikka: Guttmacher Institute. https://www.guttmacher.org/sites/default/files/report_pdf/religion-and-contraceptive-use.pdf (luettu 18.9.2020).
- Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979). Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 18.12.1979. Saatavilla verkkojulkaisuna: https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1986/19860068/19860068_2#idp446644656 (luettu 3.2.2021).
- Kalbian, H. Aline (2014). *Sex, Violence, and Justice: Contraception and the Catholic Church*. Washington: Georgetown University Press.
- Kontula, Osmo & Anneli Miettinen (2016). Determinants for Female Sexual Orgasms. *Socioaffective Neuroscience & Psychology*, 6:1, 31624. DOI: <https://doi.org/10.3402/snp.v6.31624> (luettu 23.11.2020).

- Kurki, Visa (2019). Oikeuksien intressiteorian puolustus. Maija Aalto-Heinilä & Visa Kurki (toim.), *Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*. Gaudeamus, 60–74.
- Kutsuvat sitä rakkaudeksi* (2018). Kutsuvat sitä rakkaudeksi -toimikunta. Sley-Media Oy. https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/ksr-kirja/KSR_netto_sivut.pdf (luettu 15.10.2020).
- Lipka, Michael (2014). Africans among the Most Morally Opposed to Contraception. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/04/16/africans-among-the-most-morally-opposed-to-contraception/> (luettu 18.9.2020).
- Lumio, Jukka (2019). HIV (ihmisen immuunivirus); esiintyvyys, tartunta, ehkäisy. *Lääkärikirja Duodecim*. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01189#T4 (luettu 21.10.2020).
- Marshall, Joey (2018). World's Most Committed Christians Live in Africa, Latin America – and in U.S. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/08/22/the-worlds-most-committed-christians-live-in-africa-latin-america-and-the-u-s/> (luettu 18.9.2020).
- May, William E. (2003). *An Introduction to Moral Theology*. Huntington, IN: Our Sunday Visitor.
- McLaren, Angus (1990). *A History of Contraception: From Antiquity to the Present Day*. Oxford: Blackwell.
- Mitä ihmisoikeudet ovat? (s.a.). *Ihmisoikeusliitto*. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/> (luettu 12.10.2020).
- Mäkinen, Virpi (2019). Eurooppalaisen oikeuskäsitteen historia antiikista varhaiselle uudelle ajalle. Maija Aalto-Heinilä & Visa Kurki (toim.), *Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*. Gaudeamus, 17–30.
- Noonan, John T. Jr. (1986). *Contraception: A History of Its Treatment by Catholic Theologians and Canonists*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press. <http://web.a.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=7bcb0146-9843-465f-8de8-0b42fba6bc4%40sessionmgr4007&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=469452&db=e000xww> (luettu 28.1.2021).
- Närhi, Riikka & Marina Wetzer-Karlsson (2011). Yhteiskunta ja ihmiset hyötyvät perhesuunnittelusta. Riikka Närhi (toim.), *Toivottuna maailmaan: Perhesuunnittelu ja kehitys*. Väestötietosarja 21, 25–36. <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/e76057125d787840dcc853195d540739/1599478894/application/pdf/938732/ToivottunaMaailmaan-perhesuunnittelu%20ja%20kehitys.pdf> (luettu 7.9.2020).
- Our Target Issues and Methods (s.a.). *Human Life International*. <https://www.hli.org/our-target-issues-and-methods/> (luettu 5.11.2020).

- Pallone, Stephen R. & George R. Bergus (2009). Fertility Awareness-Based Methods: Another Option for Family Planning. *The Journal of the American Board of Family Medicine*, 22 (2), 147–157. DOI: <https://doi.org/10.3122/jabfm.2009.02.080038> (luettu 4.1.2021).
- Pew Research Center (2016). Where the Public Stands on Religious Liberty vs. Nondiscrimination. *Pew Research Center*. <https://www.pewforum.org/2016/09/28/where-the-public-stands-on-religious-liberty-vs-nondiscrimination/> (luettu 19.1.2021).
- Rakkaus, seksuaalisuus ja avioliitto (2018). *Suomen ortodoksinen kirkko*. Saksan ortodoksisten piispojen nuorille osoittama paimenkirje. Suom. Ari Koponen. <https://ort.fi/uutishuone/2018-02-02/rakkaus-seksuaalisuus-ja-avioliitto> (luettu 11.9.2020).
- Raskauden ehkäisy: Käypä hoito -suositus (2017). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Gynekologiyhdistyksen ja Suomen Yleislääketieteen Yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. (<https://www.kaypahoito.fi/hoi50104#s19>, luettu 16.9.2020).
- Ritamies, Marketta (2006). *Sinappikylvystä ehkäisytablettiin: Suomalaisen perhesuunnittelun historia*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 44/2006. https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/53730d997dabf5a24bd94e2e29607b72/1599469690/application/pdf/4261807/Suomal%20perhesuunnittelun%20historia_pdf-kirja.pdf (luettu 7.9.2020).
- Rotkirch, Anna, Kristiina Tammissalo, Anneli Miettinen & Venla Berg (2017). *Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lasten saannista*. Perhebarometri 2017. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/1dcbf08d-perhebarometri-2017.pdf> (luettu 29.9.2020).
- Salmesvuori, Päivi (2006). Pyhät, rippi ja mystiikka – kolme näkökulmaa seksuaalisuuteen keskiajalla. Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Taivaallista seksiä. Kristinusko ja seksuaalisuus*. Helsinki: Tammi, 97–116.
- Saloranta, Tuire & Oskari Heikinheimo (2019). Hormonittomat ehkäisy menetelmät – ratkaisu ehkäisyongelmiin? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 135 (1), 45–52. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo14709.pdf> (luettu 5.1.2021).
- Seksuaalisuuden ja sukupuolen sanasto (2020). *Terveystieteiden tutkimuskeskus*. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/seksuaalisuus-puheeksi/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-sanasto (luettu 9.11.2020).
- Solmittujen avioliittojen määrä väheni edelleen (2020). *Tilastokeskus*. https://www.stat.fi/til/ssaaty/2019/ssaaty_2019_2020-05-08_tie_001_fi.html (luettu 12.11.2020).
- Söderling, Ismo (2006). Esipuhe. Marketta Ritamies, *Sinappikylvystä ehkäisytablettiin: Suomalaisen perhesuunnittelun historia*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 44/2006.

- https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5c97f41c8bc26549765c6e8f6f6c7369/1600344179/application/pdf/4261807/Suomal%20perhesuunnittelun%20historia_pdf-kirja.pdf (luettu 7.9.2020).
- Tiitinen, Aila (2020a). Lapsettomuushoito. *Lääkärikirja Duodecim*.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00732 (luettu 5.11.2020).
- Tiitinen, Aila (2020b). Keskenmeno. *Lääkärikirja Duodecim*.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00138 (luettu 6.11.2020).
- Tiitinen, Aila (2020c). Raskauden seuranta sairaalan äitiyspoliklinikalla. *Lääkärikirja Duodecim*. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00881 (luettu 21.10.2020).
- Tiitinen, Aila (2020d). Endometriooosi. *Lääkärikirja Duodecim*.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00119 (luettu 21.10.2020).
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Highlights*.
https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/WPP2019_Highlights.pdf (luettu 10.2.2021).
- United States Conference of Catholic Bishops (2009). *Ethical and Religious Directives for Catholic Health Care Services*. <https://www.usccb.org/issues-and-action/human-life-and-dignity/health-care/upload/Ethical-Religious-Directives-Catholic-Health-Care-Services-fifth-edition-2009.pdf> (luettu 11.12.2020).
- Unsel, Matthias, Elisabeth Rötzer, Roman Weigl, Eva K. Masel & Michael D. Manhart (2017). Use of Natural Family Planning (NFP) and Its Effect on Couple Relationships and Sexual Satisfaction: A Multy-Country Survey of NFP Users from US and Europe. *Frontiers in Public Health* 5(42), 1–6. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2017.00042> (luettu 18.1.2021).
- Uskonopin kongregaatio (2007). *Keinotekoisesta ruuan ja juoman antamisesta*.
<https://katolinen.fi/keinotekoisesta-ruoan-ja-juoman-antamisesta/> (luettu 23.11.2020).
- Vaden, Tere, Ville Lähde, Antti Majava, Tero Toivanen, Jussi T. Eronen & Paavo Järvensivu (2019). Onnistunut irtikykentä Suomessa? *Alue ja Ympäristö*, 48(1), 3–13. DOI: <https://doi.org/10.30663/ay.76338> (luettu 2.10.2020).
- Varkemaa, Jussi (2017). Keskiajan moraaliteologia. Virpi Mäkinen (toim.), *Johdatus keskiajan teologiaan*. Helsinki: Kirjapaja, 158–183.
- Visala, Aku (2010). *Mitä tiede ei voi kertoa sinulle?* Humanitas. Kauniainen: Perussanoma.
- Vuola, Elina (2006). Elämän pyhyys ja rujous: Seksiin liittyvät kysymykset katolisessa kirkossa Vatikaanin II:n kirkolliskokouksen jälkeen. Minna Ahola, Marjo-Riitta

Antikainen ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Taivaallista seksiä. Kristinusko ja seksuaalisuus*. Helsinki: Tammi, 279–301.

Vuorenmaa, Hilkka (2011). Perhesuunnittelun kehitys. Riikka Närhi (toim.), *Toivottuna maailmaan: Perhesuunnittelu ja kehitys*. Väestötietosarja 21, 12–22.
<https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/e76057125d787840dcc853195d540739/1599478894/application/pdf/938732/ToivottunaMaailmaan-perhesuunnittelu%20ja%20kehitys.pdf>
(luettu 7.9.2020).

Whaley Eager, Paige (2004). *Global Population Policy: From Population Control to Reproductive Rights*. Aldershot: Ashgate.

What Are the Abortifacient? (2014) *Human Life International*.
<https://www.hli.org/resources/abortifacients/> (luettu 5.11.2020).

WHO Regional Office for Europe and BZgA (2010). *Standards for Sexuality Education in Europe: A Framework for Policy Makers, Educational and Health Authorities and Specialists*. Cologne: Federal Centre for Health Education (BZgA). https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/WHO_BZgA_Standards_English.pdf (luettu 9.11.2020).

World Health Organization (2006). *Defining Sexual Health: Report of a Technical Consultation on Sexual Health 28–31 January 2002, Geneva*. Sexual Health Document Series.
https://www.who.int/reproductivehealth/topics/gender_rights/defining_sexual_health.pdf?ua=1 (luettu 9.11.2020).

Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989). Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Saatavilla verkkojulkaisuna:
https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 (luettu 25.1.2021).

Lehdistö

Burstoff, Petri (2020). Puolassa perustuslakituomioistuimien linjasi aborttioikeuden rajoittamisesta – Päätös tekee aborteista lähes mahdottomia. *Yle*, 22.10.2020.
<https://yle.fi/uutiset/3-11608556> (luettu 4.11.2020).

Meronen, Jenni (2016). Italiassa lähes kaikki lääkärit kieltäytyvät tekemästä aborttia. *Aamulehti*, 7.5.2016. <https://www.aamulehti.fi/ulkomaat/art-2000007355230.html> (luettu 26.1.2021).

Onali, Alma (2019). Abortti on täysin laitton 26 maassa, ja kolme niistä on Euroopassa – Suomessa on EU-vertailussa tiukahko aborttilaki. *Helsingin Sanomat*, 12.6.2019.
<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006139381.html> (luettu 25.1.2021).

Puolassa jälkikiehkäisytablettien saa vastaisuudessa vain reseptillä (2017). *Yle*, 24.6.2017.
<https://yle.fi/uutiset/3-9688528> (luettu 18.9.2020).

Vainio, Sara & Hanna Huhtamäki (2020). Historiallinen päätös katolisessa Etelä-Amerikassa: Argentiina hyväksyi abortin 14. raskausviikkoon saakka. *Helsingin Sanomat*, 29.12.2020. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007710605.html> (luettu 26.1.2021).

Videotallenteet

Missing Women and the Bachelor Time Bomb (2018). Ohjaus: Antje Chris & Dorothe Dörholt. Tuottaja: Birgit Schulz. Bildersturm Filmproduktion. Ulkolinja: Aasian poikamiespommi. Suomentanut Anna Sääskilahti. Ensiesitys Yle Areenassa 2.3.2020. <https://areena.yle.fi/1-50392677> (katsottu 21.10.2020).